

Gewapend om te doden

*Een explorerende analyse van de gebruikte vuurwapens
bij massaschietpartijen in Europa*

Nils Duquet

Rapport

Juni 2016

GEWAPEND OM TE DODEN

***Een explorerende analyse van de gebruikte
vuurwapens bij massaschietpartijen in Europa***

Inhoudstafel

INLEIDING	3
1	METHODOLOGISCH KADER 5
2	CASES 9
2.1	Winnenden (Tim Kretschmer) – maart 2009 9
2.2	Cumbria (Derrick Bird) – juni 2010 10
2.3	Alphen aan den Rijn (Tristan van der Vlis) – april 2011 11
2.4	Utøya (Anders Breivik) – juli 2011 13
2.5	Luik (Nordine Amrani) – december 2011 16
2.6	Parijs (Broers Kouachi en Amédy Coulibaly) - januari 2015 19
2.7	Uherský Brod (Zdeněk Kovář) – februari 2015 22
2.8	Parijs (groep Abaaoud) – november 2015 23
3	DISCUSSIE 26
EINDNOTEN	35

Inleiding

In Europa worden jaarlijks ongeveer 1.150 mensen doodgeschoten met een vuurwapen. Dit gebeurt in verschillende contexten zoals de relationele of de criminele sfeer. Het weinig beschikbare onderzoek naar het wapengebruik bij deze levensdelicten suggereert dat verschillende types vuurwapens gebruikt worden in verschillende contexten.¹ In dit rapport richten we onze aandacht op de wapens die gebruikt worden bij één specifieke vorm van dodelijke vuurwapenincidenten, namelijk “*public mass shootings*”. Dat zijn schietincidenten in de (semi-)publieke ruimte waarbij de dader(s) een vuurwapen of meerdere vuurwapens gebruiken en waarbij verschillende mensen al dan niet dodelijk geraakt worden. Onder deze verzamelnaam kunnen we verschillende types van schietincidenten vinden, gaande van een “*school shooting*”, waarbij een gefrustreerde leerling klasgenoten en/of leerkrachten vermoordt, tot een terroristische aanslag waarbij verschillende dadergroepen door middel van een gecoördineerde actie terreur proberen te zaaien. Een blik op recente massaschietpartijen toont aan dat er grote verschillen kunnen worden geobserveerd op het vlak van bijvoorbeeld de plek waar deze schietpartijen plaatsvinden, het aantal daders, de motieven van de dader(s), de selectie van slachtoffers en de gebruikte vuurwapens. De focus van dit rapport ligt op de analyse van één specifiek aspect van dergelijke schietincidenten, namelijk de vuurwapens die erbij gehanteerd worden.

Eerdere studies hebben aangetoond dat *public mass shootings* een globaal fenomeen zijn, maar dat een aanzienlijk deel van deze schietincidenten plaatsvindt in de Verenigde Staten. Recent onderzoek dat de cijfers met betrekking tot deze massaschietpartijen vergelijkt in 171 landen analyseert, toont aan dat 31% van het wereldwijde aantal *public mass shootings* tussen 1966 en 2012 plaatsvond in de Verenigde Staten.² Massaschietpartijen in de publieke ruimte komen in Europa niet zo vaak voor en staan doorgaans in voor slechts een beperkt aandeel van de totale moordcijfers en vuurwapendoden in een land. Toch is de impact van deze dodelijke schietincidenten meestal groot. Waar criminele afrekeningen veelal op een zekere afstand gebeuren (in de wereld van de criminelen), komt het geweld bij deze massaschietpartijen in de (semi-)publieke ruimte opeens erg dichtbij. Het zijn dan ook vaak dergelijke incidenten die het grote publiek beroeren en die aanleiding geven tot een maatschappelijk debat over de plek van vuurwapens in de samenleving, om vervolgens een belangrijke drijfveer te zijn voor veranderingen in het wetgevend kader en/of het vuurwapenbeleid. Zo kunnen we vaststellen dat dodelijke schietincidenten in de publieke sfeer in verschillende Europese landen reeds hebben geleid tot een aanpassing van het nationaal wetgevend kader inzake vuurwapens of de ontwikkeling van nieuwe beleidsinitiatieven op dit vlak. Denken we maar aan de nieuwe wetgeving die werd ingevoerd in de onmiddellijke nasleep van dodelijke schietincidenten in bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk in 1996 (Dunblane), België in 2006 (Antwerpen) en Duitsland in 2009 (Winnenden). Ook door de Europese Unie werd de afgelopen jaren meermaals expliciet verwezen naar dergelijke schietincidenten om nieuwe beleidsinitiatieven te motiveren.³ De reeks terreuraanslagen in Europa, waarbij terroristen gebruik maakten van vuurwapens, hebben bovendien recentelijk geleid tot een sterk toegenomen aandacht voor deze problematiek. Zo werden in de onmiddellijke nasleep van de terroristische aanslag in Parijs in november 2015 door de Europese Commissie nieuwe maatregelen voorgesteld om het wetgevend kader rond vuurwapenbezit aan te passen, verder te harmoniseren en gevoelig te verstrengen.⁴

Een gebrek aan basisinformatie en gedegen analyses over de Europese vuurwapenproblematiek is een belangrijk pijnpunt bij het ontwikkelen van goede vuurwapenwetgeving en -beleid. Het gros

van het onderzoek naar de relatie tussen vuurwapens en geweld heeft betrekking op de situatie in de Verenigde Staten.⁵ Dat is ook het geval met onderzoek naar *mass shootings*. In de Verenigde Staten bestaat er een lange traditie van onderzoek naar deze gewelddadige incidenten. In Europa is er daarentegen historisch gezien beduidend minder onderzoek voorhanden omtrent het wapengebruik in *mass shootings*. Zo zijn er nauwelijks studies die dieper ingaan op de types vuurwapens die gebruikt worden in deze dodelijke schietincidenten, de legale status van deze wapens en de wijze waarop de daders aan deze wapens zijn geraakt. Dat zijn nochtans belangrijke aandachtspunten in het maatschappelijk debat rond de plaats van vuurwapens in onze samenleving in het algemeen en rond verschillende aspecten van vuurwapenwetgeving en –beleid in het bijzonder. Een beter zicht op de problematiek is van groot belang met het oog op het ontwikkelen van wetgeving en beleid om dergelijke dramatische schietincidenten zoveel mogelijk te vermijden.

Het doel van dit rapport is om door een analyse van de gehanteerde wapens in Europese *public mass shootings* het maatschappelijk en beleidsgericht debat rond gewelddadige schietincidenten in Europa te stimuleren. We doen dit meer bepaald door de gebruikte vuurwapens in een selectie van acht recente *public mass shootings* in Europa te analyseren. Na een korte toelichting bij het gehanteerde methodologisch kader in het eerste hoofdstuk van dit rapport, analyseren we in het tweede hoofdstuk de geselecteerde schietincidenten. Die analyse begint met een beknopte beschrijving van het schietincident zelf. Daarna analyseren we voor elke onderzochte case welke types vuurwapens werden gebruikt en vooral hoe de daders deze wapens hebben kunnen verwerven. In het laatste hoofdstuk analyseren en bediscussiëren we de bevindingen uit de onderzochte cases. Met deze kwalitatieve benadering willen we op zoek gaan naar het verhaal achter de cijfers. Door de wijze waarop de daders van deze schietincidenten hun vuurwapens hebben verworven gedetailleerd te analyseren, willen we lessen trekken voor de huidige en toekomstige Europese initiatieven inzake vuurwapenwetgeving en –beleid. Hierbij dienen we te benadrukken dat het, als gevolg van de vastgestelde lacunes in Europees onderzoek naar het wapengebruik in *public mass shootings*, om een exploratief onderzoek gaat dat het huidige Europese debat over vuurwapenwetgeving en –beleid kan voeden, dat aanleiding geeft tot meer onderzoek over deze thematiek en dat uiteindelijk ook kan bijdragen tot het nemen van concrete stappen om deze problematiek aan te pakken.

1 Methodologisch kader

In dit onderzoek kiezen we voor een kwalitatieve onderzoeksmethode waarbij we voor acht *public mass shootings* in Europa in de periode 2009-2015 gedetailleerd zullen analyseren welke vuurwapens gebruikt werden door de daders en hoe ze deze wapens hebben verworven. Voor we overgaan naar de onderzochte cases in hoofdstuk 2 van dit rapport, overlopen we in dit hoofdstuk beknopt ons methodologisch kader en meer bepaald de gehanteerde definitie van *public mass shootings*, de selectie van de onderzochte cases en de bronnen van onze informatie.

Definitie

Dodelijke massaschietpartijen zijn massamoorden waarbij een of meerdere vuurwapens gebruikt worden om dodelijke slachtoffers te maken. Algemeen gesteld is een massamoord een moord waarbij verschillende personen gedood worden door een of meerdere daders in een korte tijdsperiode (meestal binnen een tijdsframe van een paar uur) en binnen een vrij beperkte geografische locatie. De concrete invulling van deze elementen (bijvoorbeeld de hoeveelheid dodelijke en/of verwonde slachtoffers) verschilt echter van onderzoek tot onderzoek. Bovendien worden vaak ook verschillende termen gebruikt (bijvoorbeeld *mass shooting*, *mass murder*, *mass killing*, *rampage killing*, *active shooter incident* en *multiple homicide*) die verschillende ladingen dekken. Die verschillende definities hebben onder meer tot gevolg dat het aantal geobserveerde massaschietpartijen sterk verschilt naargelang de persoon of organisatie die ze identificeert en analyseert.

In dit rapport analyseren we de wapens die gebruikt werden in schietincidenten in de (semi-)publieke ruimte waarbij minstens vier doden vielen (daders niet inbegrepen). Schietincidenten die plaatsvonden in de familiale sfeer of die het onmiddellijk gevolg waren van zuiver criminele activiteiten werden niet opgenomen in onze selectieⁱ. Gezien de grote maatschappelijke impact van de recente terroristische aanslagen waarbij vuurwapens werden gebruikt en de vastgestelde lacune in diepgravende vergelijkende analyses van *public mass shootings* in Europa, hebben we ervoor gekozen om terroristisch geïnspireerde massaschietpartijenⁱⁱ in de (semi-)publieke ruimte wel op te nemen.

Selectie van cases

Op basis van onze definitie van *public mass shootings* hebben we in de periode 2009-2015 19 massaschietincidenten in de (semi-)publieke ruimte geïdentificeerd in Europa waarbij in totaal 319 mensen dodelijk geraakt werden (zie tabel 1). Deze lijst van massaschietpartijen hebben we

ⁱ In onze zoektocht naar dodelijke schietincidenten in Europa werd voor de periode 2009-2015 slechts één schietincident gerelateerd aan criminele activiteiten teruggevonden waarbij vier of meer dodelijke slachtoffers vielen (Annaberg, Oostenrijk, 2013). Het is mogelijk dat er meer van deze schietincidenten hebben plaatsgevonden, maar dat we ze niet hebben aangetroffen door een taalbarrière en door de doorgaans geringere (internationale) media-aandacht voor dergelijke incidenten.

ⁱⁱ Onder terroristisch geïnspireerde massaschietpartijen verstaan we de incidenten waarbij de dader(s) politieke, religieuze of ideologische doeleinden hebben.

samengesteld na een uitgebreide zoektocht op het internet op basis van een reeks zoektermen zoals “mass shooting”, “public shooting” en “school shooting”¹ en het bekijken van verschillende bestaande lijsten van dergelijke schietincidenten in Europa. Daarna werd voor elk van de initieel geïdentificeerde schietincidenten bijkomende informatie opgezocht om na te gaan of het incident voldeed aan de door ons gehanteerde definitie.

Tabel 1: Overzicht van public mass shootings in Europa in 2009-2015

Jaar	Plaats	Dader	Vuurwapendoden*
Maart 2009	Winnenden (Duitsland)	Tim Kretschmer	15
December 2009	Espoo (Finland)	Ibrahim Shkupolli	5
Juni 2010	Cumbria (Verenigd Koninkrijk)	Derrick Bird	12
Augustus 2010	Devinska Nova Ves (Slovakije)	Lubomir Harman	7
September 2011	Alphen aan de Rijn (Nederland)	Tristan van der Vlis	6
Juli 2011	Utøya (Noorwegen)	Anders Breivik	67
December 2011	Luik (België)	Nordine Amrani	6
Maart 2012	Toulouse-Montauban (Frankrijk)	Mohammed Merah	4
April 2012	Smilkovci (Macedonië)	Meerdere daders	5
September 2012	Chevaline (Frankrijk)	Onbekend	4
Februari 2013	Menznau (Zwitserland)	Viktor Berisha	4
April 2013	Velika Ivanca (Servië)	Ljubisa Bogdanovich	13
Mei 2014	Brussel (België)	Medhi Nemmouche	4
November 2014	Tirana (Albanië)	Konstandin Xhuvani	4
Januari 2015	Parijs (Frankrijk)	Meerdere daders	17
Februari 2015	Uherský Brod (Tsjechië)	Zdeněk Kovář	8
Mei (2015)	Napels (Italië)	Giulio Murolo	4
Augustus (2015)	Roye (Frankrijk)	Naam niet vrijgegeven	4
November 2015	Parijs (Frankrijk)	Meerdere daders	130

* Dader(s) niet inbegrepen

Geselecteerde cases voor deze studie

Onze analyse toont aan dat de daders van deze 19 dodelijke massaschietpartijen steeds mannen waren. Bovendien pleegden de daders in vrijwel alle gevallen zelfmoord of werden ze doodgeschoten door de ordehandhavingdiensten. Verder kunnen we vaststellen dat deze schietincidenten in heel Europa voorkomen. De 19 geïdentificeerde *public mass shootings* vonden plaats in 14 verschillende landen verspreid over heel Europa en zowel in landen met een hoge mate van vuurwapebezit (bijvoorbeeld Zwitserland en Finland) als in landen waar het vuurwapebezit beduidend lager ligt (bijvoorbeeld Nederland en het Verenigd Koninkrijk).⁶ Opvallend is verder dat sommige schietincidenten begonnen als een familiedrama waarbij eerst een of meerdere familieleden werden doodgeschoten, maar waarbij de dader nadien in de (semi-)publieke ruimte verder ging met zijn dodelijke raid en ook daar verschillende slachtoffers maakte (bijvoorbeeld Espoo 2009, Cumbria 2011 en Velika Ivanča 2013). In totaal kwamen bij de 19 geïdentificeerde massaschietpartijen 319 mensen om het leven. Dat betekent dat er gemiddeld 16,8 mensen doodgeschoten werden bij een *public mass shooting* in Europa. Er bestaan echter grote verschillen in het aantal slachtoffers naargelang de aard van het schietincident.

In minstens vijf van de 19 geïdentificeerde schietincidenten in Europa hadden de daders terroristische motieven (Utøya 2011, Toulouse-Montauban 2012, Brussel 2014, Parijs januari 2015 en Parijs november 2015). Ook het dodelijk schietincident aan het meer van Smilkovci in Macedonië, waarbij in april 2012 vijf mensen werden neergeschoten, werd door het Macedonisch ministerie van Binnenlandse Zaken een terreurdaad genoemd, maar hierover bestaat meer discussie.⁷ Bij de 13 overige *public mass shootings* bleek al vrij snel dat de dader geen terroristische

¹ Deze zoektermen werden ook in andere talen dan het Engels ingegeven.

motieven had. Deze cijfers tonen aan dat het merendeel van de *public mass shootings* in Europa niet terroristisch geïnspireerd zijn. In de terroristisch geïnspireerde schietincidenten vielen de afgelopen jaren echter wel beduidend meer dodelijke slachtoffers: in de vijf geïdentificeerde terroristische aanslagen met vuurwapens in 2009-2015 werden in totaal 222 mensen doodgeschoten (wat neerkomt op gemiddeld 44 doden per schietincident) terwijl in de 14 overige *public mass shootings* 97 dodelijke slachtoffers vielen (wat neerkomt op bijna 7 doden per schietincident). Dit hoge aantal doden bij terroristisch geïnspireerde schietincidenten is hoofdzakelijk het gevolg van de schietincidenten in Parijs (november 2015) en Utøya (2011) waar uitzonderlijk veel dodelijke slachtoffers vielen.⁸

De Amerikaanse *Congressional Research Service* (CRS) documenteerde op basis van een vergelijkbare definitie in een recent rapport 78 *public mass shootings* met in totaal 547 dodelijke slachtoffers in de Verenigde Staten in de periode 1983-2013. Dat komt neer op een gemiddelde van 2,5 dergelijke schietincidenten en 17,6 dodelijke slachtoffers per jaar.⁹ De cijfers van de CRS omvatten geen terroristisch geïnspireerde schietincidenten. In de Europese Unie hebben we voor de periode 2009-2015 10 niet-terroristisch geïnspireerde *public mass shootings* geïdentificeerd met in totaal 71 doden, wat neerkomt op gemiddeld 1,7 dergelijke schietincidenten en 11,8 dodelijke slachtoffers per jaar. Gezien het verschil in bevolkingsgrootte van de Verenigde Staten en de Europese Unie suggereren deze cijfers dat niet-terroristisch geïnspireerde *public mass shootings* jaarlijks meer dan dubbel zo vaak plaatsvinden in de Verenigde Staten als in de Europese Unie (en er jaarlijks ook meer dan dubbel zoveel dodelijke slachtoffers eisen). Meer onderzoek is echter vereist om de verschillen in frequentie en aard van *public mass shootings* in de Verenigde Staten en de Europese Unie grondig met elkaar te vergelijken.

In dit rapport hebben we voor acht van de 19 geïdentificeerde recente *public mass shootings* in Europa gezocht naar informatie over de gebruikte vuurwapens en de wijze waarop de daders deze vuurwapens hebben verworven. Om praktische redenen was het niet mogelijk om de vuurwapens en hun verwerving te analyseren voor alle 19 geïdentificeerde recente massaschietpartijen. De geselecteerde cases zijn in kleur aangeduid in tabel 1. Voor de selectie van cases hebben we rekening gehouden met verschillende factoren zoals de context waarbinnen het schietincident plaatsvond, de modus operandi van de dader(s) en de geografische locatie van het incident. De bedoeling was vooral om een brede waaier van *public mass shootings* te analyseren. Een aantal praktische belemmeringen hebben onze selectie echter ook beïnvloed: zo is het voor sommige schietincidenten nog steeds niet helemaal duidelijk wat er die dag gebeurde. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het dodelijk schietincident in september 2012 in de bergen in de buurt van Chevaline (Frankrijk) waarbij een Britse familie en een Fransman werden neergeschoten en dat tot op de dag van vandaag niet werd opgehelderd. Dit heeft als gevolg dat er ook geen informatie voorhanden is over de verwerving van het gebruikte vuurwapen, waardoor we dit schietincident niet hebben kunnen opnemen in onze selectie. Voor de analyse van een aantal andere schietincidenten vormde de taalbarrière een belangrijke belemmering met het oog op het verkrijgen van betrouwbare informatie over de verwerving van de gebruikte vuurwapens.

Informatiebronnen

Onderzoek naar massamoord is hoofdzakelijk gebaseerd op twee types van informatie, namelijk informatie die wordt bijgehouden en vrijgegeven door officiële instanties en/of informatie uit mediaberichten. Aan beide types data zijn voor- en nadelen verbonden.¹⁰ In dit rapport zullen we gebruik maken van beide types van informatie, maar we hebben prioriteit gegeven aan informatie

uit officiële documenten en verklaringen van publieke instanties en daar in ons onderzoek zoveel mogelijk gebruik van gemaakt. Zo werden in de nasleep van verschillende schietincidenten vaak persconferenties georganiseerd waarin informatie over de feiten werd bekend gemaakt, waaronder vaak ook informatie over de gebruikte wapens. Bovendien werden na verschillende schietincidenten met vuurwapens die legaal voorhanden waren, studies uitgevoerd naar de verwerving van de gebruikte wapens. Vaak werden de resultaten van deze studies publiek beschikbaar gemaakt. Het hoeft geen betoog dat deze informatie van officiële instanties, wegens haar hoge mate van betrouwbaarheid en gedetailleerdheid, een grote toegevoegde waarde was voor ons onderzoek.

Waar geen informatie uit officiële documenten, onderzoeksverslagen en persconferenties beschikbaar was, werden enkel mediaberichten gebruikt. Die berichten bevatten soms ook relevante informatie over de gehanteerde wapens. Een van de nadelen van het gebruik van dit soort data voor de analyse van criminele activiteiten is echter dat niet alle types van activiteiten evenveel mediaberichtgeving krijgen. Massamoorden behoren doorgaans echter tot de categorie van incidenten die wel veel media-aandacht krijgen. Dat blijkt ook uit onze analyse van massaschietpartijen in Europa: voor elk van de geselecteerde cases werd in lokale (en vaak ook zelfs internationale) mediaberichten gedetailleerde informatie gevonden over de schietpartij in het algemeen en de daarbij gehanteerde wapens in het bijzonder. De grootste bezorgdheid bij het gebruik van mediaberichten over de gehanteerde wapens is echter de betrouwbaarheid ervan. Mediaberichten kunnen foutieve informatie bevatten en verschillende berichten kunnen elkaar tegenspreken. Daarom werd als bron van informatie de voorrang gegeven aan mediaberichten die vertegenwoordigers van overheidsinstanties citeren. Vervolgens werd er voorrang gegeven aan de mediaberichten met de meest gedetailleerde informatie en werden lokale boven internationale mediaberichten verkozen. Indien er toch nog onzekerheden en tegenstrijdigheden waren, hebben we dit expliciet aangegeven in de beschrijving van de cases en hebben we hier rekening mee gehouden in onze analyse.

2 Cases

2.1 Winnenden (Tim Kretschmer) – maart 2009

Op de ochtend van 11 maart 2009 stapt de 17-jarige Tim Kretschmer gewapend met een Beretta pistool naar zijn voormalige middelbare school in Winnenden, een kleine stad in het zuidwesten van Duitsland. Hij wandelt drie klaslokalen binnen en schiet er negen leerlingen en drie leerkrachten dood¹. Zeven andere leerlingen raken gewond. Al snel is ook de politie ter plekke en ontstaat een vuurgevecht tussen de dader en de politie. De dader kan echter ontsnappen en schiet al vluchtend een werknemer dood van een nabijgelegen psychiatrisch ziekenhuis (waar de dader zelf een jaar eerder nog onder behandeling was). Daarna stapt hij een auto in en dwingt hij de chauffeur om hem naar het 40 kilometer verderop gelegen Wendlingen te rijden. Daar betreedt de dader een Volkswagen-verkoopcentrale en schiet er een verkoper en een klant neer. Wanneer de politie ter plekke komt, ontstaat opnieuw een vuurgevecht tussen de jongeman en de politie. Hierbij raken twee politieagenten en de dader verwond. In het nauw gedreven door de politie gebruikt Kretschmer het pistool nog een laatste maal en schiet zichzelf door het hoofd. Tijdens de drie uur durende dodelijke raid werden meer dan honderd schoten gelost, verloren uiteindelijk 16 mensen (waaronder de dader) het leven en raakten negen anderen gewond.¹¹

Tim Kretschmer gebruikte tijdens zijn schietpartij een semi-automatisch 9mm Beretta 92 pistool. Dat pistool en de bijbehorende munitie waren eigendom van zijn vader. Op het moment van de feiten was de daders vader lid van een lokale schietclub, en bezat hij 15 legaal verworven vuurwapens. De vader werd elke drie jaar gecontroleerd door de Landsratsamt Rems-Murr-Kreis in het kader van de verlenging van zijn wapenbezitsvergunning. De meeste vuurwapens van de vader lagen achter slot en grendel in twee wapenkasten beveiligd met een cijfercode. Het 9mm Beretta pistool werd echter niet in een van de wapenkasten bewaard, maar lag in een niet-afgesloten kast in de slaapkamer van de vader.¹² In de nasleep van dit drama werd de vader van de dader daarom veroordeeld voor onvrijwillige doodslag en “*negligence causing bodily harm*”. Hij kreeg een voorwaardelijke straf van 18 maanden voor het niet veilig opbergen van het pistool dat door zijn zoon gebruikt werd in de schietpartij.¹³

Na de schietpartij werd geopperd dat de dader een erg goed schutter moet zijn geweest. Hoewel Tim Kretschmer zelf geen vuurwapens bezat, had hij wel meer dan 20 *airsoft* wapens in zijn bezit. Met de jongens uit zijn buurt werd regelmatig geschoten met *airsoft* wapens en Kretschmer blonk, volgens deze jongens, uit in het schieten met die wapens. Volgens sommige bronnen had de zoon zelfs een heuse schietbaan voor zijn *airsoft* wapens in de kelder van zijn huis. Tijdens zijn eerste ondervraging door de politie verklaarde de vader dat zijn zoon minstens driemaal mee was gekomen naar zijn schietclub en dat ze daar samen geoefend hadden in het schieten met vuistvuurwapens, de laatste keer ongeveer drie weken voor de dodelijke schietpartij.¹⁴

¹ Op één mannelijke leerling na waren de dodelijke slachtoffers allemaal vrouwen.

2.2 Cumbria (Derrick Bird) – juni 2010

Op 2 juni 2010 schiet de 52-jarige taxichauffeur Derrick Bird 12 mensen dood en verwondt hij 11 mensen in het westen van Cumbria, een graafschap in het noordwesten van Engeland. Zijn dodelijke raid begint in de vroege uren van de dag wanneer hij van bij hem thuis in Rowrah met zijn taxi naar het huis van zijn tweelingbroer rijdt in het nabijgelegen dorpje Lamplugh en hem daar doodschiet. Daarna rijdt hij naar het huis van de familieadvocaat in de buurt en schiet er iets na 10u 's ochtends ook deze man dood. Na deze twee moorden in de relationele sfeer rijdt hij verder, gewapend met een afgezaagde *shotgun* en een geweer, naar de kleine havenstad Whitehaven waar hij als taxichauffeur werkt. Daar aangekomen schiet hij vier collega's neer. Eén collega overleeft de schotwonden niet. Daarna rijdt hij in zuidelijke richting naar de kuststad Seascale, ongeveer 25 kilometer verderop. Onderweg blijft Bird vanuit zijn taxi op mensen schieten: vaak vraagt hij hen vanuit zijn taxi hoe laat het is en als ze dichtbij genoeg staan, schiet hij op hen. Hierbij komen negen mensen om het leven en raken er acht anderen gewond. Daarna rijdt hij landinwaarts, maar nauwelijks 15 kilometer verder valt hij, ter hoogte van het dorpje Boot, zonder benzine. Ook de munitie voor zijn *shotgun* is opgebruikt. Bird laat zijn *shotgun* in de auto achter en trekt rond 12u30, gewapend met enkel zijn geweer, te voet verder. Een uur later wordt het lichaam van Bird teruggevonden in de bossen rond Boot. Hij heeft zichzelf doodgeschoten met zijn geweer.¹⁵

Derrick Bird gebruikte tijdens zijn dodelijke raid twee vuurwapens: een "*side by side shotgun chambered for standard 12 gauge shotgun cartridges, using a non ejector, external hammer action*" en een .22 geweer van het type CZ 452-2E ZKM. Beide vuurwapens waren legaal in zijn bezit: voor het hagelgeweer had hij een *shotgun certificate* en voor het geweer had hij een *firearm certificate*. Deze vergunningen werden uitgereikt door de politie van Cumbria. Ook de munitie die hij gebruikte, was legaal in zijn bezit. Bird had een paar uur voor de feiten wel op illegale wijze een deel van de loop van het hagelgeweer afgezaagd. Daarnaast bezat Bird op basis van zijn *shotgun certificate* ook twee andere hagelgeweren, maar die werden op 2 juni niet gebruikt.¹⁶

Bird zijn *shotgun certificate* werd uitgereikt in 1974 (toen hij 16 jaar oud was) en werd nadien meermaals vernieuwd. De laatste vernieuwing vond plaats in 2005 en was geldig tot november 2010. Zijn *firearm certificate* werd uitgereikt in 2007 en stond het bezit van één geweer van kaliber .22, 1.500 *rounds of ammunition* en een geluidsdemper voor dat geweer toe. Hij motiveerde zijn aanvraag door te stellen dat hij met het geweer ongedierte wilde neerschieten op zijn landbouwgrond. Onderzoek naar dit schietincident in opdracht van de *Association of Chief Police Officers* wees uit dat geen van de bevoegde instanties over informatie beschikte die redelijkerwijs aanleiding zou hebben moeten geven om zijn vergunningen in te trekken en zijn wapens in beslag te nemen. De belangrijkste conclusie van dit onderzoek was dan ook dat de vergunningsprocedure correct is verlopen.¹⁷

2.3 Alphen aan den Rijn (Tristan van der Vlis) – april 2011

Op 9 april 2011 rijdt de 24-jarige Tristan van der Vlis iets na 12 uur het parkeerterrein op van winkelcentrum de Ridderhof in Alphen aan den Rijn, een Nederlandse stad in de provincie Zuid-Holland, halfweg tussen Amsterdam en Rotterdam. De jongeman parkeert er zijn zwarte Mercedes en neemt een pistool, revolver en semi-automatisch geweer uit de kofferbak. Op het parkeerterrein schiet hij met zijn geweer van op korte afstand meerdere keren op een toevallige voorbijganger. De man overlijdt ter plekke. Dit is het startsein van een schietpartij die slechts een paar minuten duurt, maar het leven kost aan zes mensen en 16 mensen gewond achterlaat. Nadat hij de man heeft neergeschoten op het parkeerterrein stapt van der Vlis om 12u08 het winkelcentrum binnen en begint onmiddellijk te schieten in de richting van een kledingzaak. Daarbij komt een echtpaar om het leven. De dader stapt door het winkelcentrum en blijft schieten. Drie mensen sterven ter plekke, waaronder twee personen in een scootmobiel. In het ziekenhuis sterft later nog een zesde persoon aan zijn verwondingen. De politie is snel ter plekke, maar het komt niet tot een vuurgevecht met de dader. Om 12u11 pleegt van der Vlis zelfmoord.¹⁸ Op die paar minuten tijd heeft van der Vlis met zijn drie vuurwapens in totaal meer dan honderd schoten gelost.¹⁹ Na afloop van de schietpartij vind de politie in de geparkeerde auto van de dader een briefje met daarin een aanwijzing dat in drie andere winkelcentra explosieven zouden liggen. Dat bericht blijkt echter niet te kloppen. Achteraf vindt de moeder van van der Vlis een afscheidsbrief van haar zoon.²⁰

Tristan van der Vlis gebruikte in het winkelcentrum drie vuurwapens: een Colt .45 pistool, een Taurus model 66 revolver en een semi-automatische Smith & Wesson MP15-22. Al snel na de schietpartij bleek dat de dader, ondanks een vastgestelde schizofrenie, lid was van een schietvereniging en dat hij de wapens die hij gebruikte legaal in bezit had. In reactie op parlementaire vragen vroeg de Minister van Veiligheid en Justitie de Onderzoekraad voor Veiligheid, een officiële onderzoeksinstantie die in 2005 werd opgericht door de minister van Binnenlandse Zaken met het oog op het verbeteren van de veiligheid, om *“een onderzoek in te stellen naar het Nederlands systeem ter beheersing van het legaal wapenbezit en vast te stellen of het systeem voldoende functioneert en heeft gefunctioneerd in relatie tot het incident.”* In dit officieel onderzoeksverslag wordt gedetailleerd beschreven hoe van der Vlis zijn wapens heeft verworven.²¹

In augustus 2005 vroeg de 19-jarige van der Vlis voor de eerste keer een *wapenverlof* aan bij de politie Hollands Midden. Zijn vergunningsaanvraag werd in september 2005 echter afgewezen nadat de politie ontdekt dat hij de toen 17-jarige van der Vlis in februari 2003 betrokken was bij een vernieling waarbij gebruik werd gemaakt van een luchtdrukwapen en dat hij in maart 2003 betrokken was bij een bedreiging met een luchtdrukwapen waarbij een persoon in de enkel werd geschoten.²²

In september 2007 werd van der Vlis lid van een lokale schietvereniging, waar ook zijn vader lid van was. Deze schietvereniging huurt schietbanen van een commercieel schietsportcentrum waar ook een wapenwinkel en een partycentrum gevestigd zijn. De Koninklijke Nederlandse Schietsport

Associatie (KNSA) verleende hem daarop een licentie die hem toestond te schieten met wapens van klein kaliber van de schietvereniging. Na een jaar lidmaatschap kwam hij in aanmerking voor een wapenverlof en in oktober 2008 vroeg hij voor de tweede maal een wapenverlof aan bij de politie Hollands Midden. Opnieuw werd een antecedentenonderzoek uitgevoerd. De vastgestelde feiten met een luchtdrukwapen uit 2003 werden in overweging genomen, maar omdat de zaak werd geseponneerd (wegens de geringe betrokkenheid van van der Vlis), kreeg hij in november 2008 wel een *wapenverlof* voor het bezitten en vervoeren van een Sig Sauer 9x19mm pistool. Hij kocht er onmiddellijk dat pistool mee. Informatie over het in 2005 geweigerde wapenverlof was echter niet opgenomen in het antecedentenonderzoek. Ook informatie over een, op last van de burgemeester, gedwongen opname van 15 dagen in een psychiatrisch ziekenhuis vanwege de vrees voor een zelfmoordpoging van van der Vlis in september 2006¹ werd niet opgenomen in het antecedentenonderzoek.²³

In de daaropvolgende jaren kocht en verkocht van der Vlis meerdere vuurwapens. In oktober 2009 verkocht hij zijn SIG Sauer pistool en kocht hij een Taurus model 66 revolver. Vijf weken later kocht hij ook een Norinco pistool. Begin 2010 verkocht hij echter beide vuurwapens en kocht hij een Colt .45 pistool. In april 2010 kocht hij opnieuw een Taurus model 66 revolver. Het wapenverlof van van der Vlis werd in deze periode tweemaal verlengdⁱⁱ. Bij een huisbezoek in december 2010 controleerde de politie of van der Vlis zijn wapens en munitie op rechtmatige wijze had opgeborgen. De politie stelde geen afwijkingen vast.

In 2010 vroeg van der Vlis een *wapenverlof* aan voor een semi-automatisch Smith & Wesson MP15-22 geweer. In het aanvraagformulier verklaarde het bestuur van van der Vlis' schietvereniging dat van der Vlis het wapen wilde gebruiken voor de beoefening van een van de disciplines die werden beoefend bij de vereniging. De politie keurde dit formulier goed en verleende van der Vlis een vergunning voor genoemd wapen. Uit het latere onderzoek van de Onderzoeksraad voor Veiligheid bleek echter dat dit wapenverlof ten onrechte werd uitgereikt aan van der Vlis aangezien het wapen niet kon worden gebruikt voor een van de schietsportdisciplines die bij de schietvereniging konden worden beoefend. Na het verkrijgen van zijn wapenverlof kocht van der Vlis in januari 2011 in de wapenwinkel van het schietsportcentrum een MP15-22 geweer. Een paar weken later kocht hij een tweede patroonmagazijn bij deze winkel. Ondertussen bestelde hij bij een andere wapenhandelaar nog drie bijkomende patroonmagazijnen. Op 8 april 2011 werden deze magazijnen geleverd.²⁴ Een dag later reed van der Vlis met zijn MP15-22 geweer, Taurus revolver en Colt pistool in de koffer naar het winkelcentrum en begon er aan zijn dodelijke raid.

¹ Zijn ouders vreesden dat hij hiervoor gebruik zou maken van een van de vijf vuurwapens van zijn vader.

ⁱⁱ In november 2009 en in november 2010.

2.4 Utøya (Anders Breivik) – juli 2011

Op 22 juli 2011 verlaat de 32-jarige Anders Breivik zijn boerderij in Vålstua, een klein dorpje in het oosten van Noorwegen, en rijdt hij richting de Noorse hoofdstad Oslo. Dit is de start van de meest dodelijke aanslag in naoorlogs Noorwegen, waarbij in totaal 77 doden en tientallen gewonden vallen. Hij gebruikt daarbij zowel een zelfgemaakte autobom als twee vuurwapens.

Rond 15u15 lokale tijd parkeert Breivik, gekleed in een vals politie-uniform, een witte Volkswagen Crafter bestelwagen gevuld met een ongeveer 950 kilogram wegende kunstmestbom voor een regeringsgebouw waarin ook het bureau van de premier gehuisvest is in het *Regjeringskvartalet* (het politieke hart van Oslo). Hij laat de auto daar geparkeerd staan en vertrekt te voet. Ongeveer 10 minuten later ontploft de bestelwagen. Acht mensen komen daarbij om het leven, tien anderen worden zwaargewond naar het ziekenhuis gevoerd. Breivik is ondertussen met pistool in de hand al naar een dichtbijgelegen plein gestapt waar hij een paar uur voordien een andere auto, een Fiat Doblo, heeft geparkeerd. Met deze auto rijdt hij richting het eiland Utøya, een klein eilandje gelegen op ongeveer 35 kilometer ten noordwesten van Oslo. Het eiland is eigendom van *Arbeidernes ungdomsfylking*, de jongerenafdeling van de Noorse sociaal-democratische partij *Arbeiderpartiet*. De groepering houdt er op dat moment haar jaarlijkse zomerkamp. Meer dan 500 jongeren uit heel het land zijn naar het eiland afgezakt om er politieke debatten te houden, te zingen en te spelen. Rond 17u neemt hij, verkleed als politieagent en gewapend met een pistool en een geweer, de ferry naar het eiland. Hij verklaart aan de ferrydienst dat hij deel uitmaakt van de *Politiets sikkerhetstjeneste* (de veiligheidsdienst van de politie) en dat hij op het eiland moet zijn in verband met een onderzoek naar de bomaanslagen in Oslo. Aangekomen in Utøya begint hij te schieten op de aanwezigen. Meer dan een uur lang kan hij ongestoord zijn gang gaan op het eiland waarbij hij 67 personen, voornamelijk jongeren, doodschiet¹ en tientallen anderen verwondt. In totaal vuurt hij minstens 189 schoten af. Vanop het eiland belt hij tweemaal naar de politie en vertelt hij dat hij zich wil overgeven aan de politie. Beide keren blijft hij na het telefoongesprek echter doorgaan met het neerschieten van de aanwezigen op het eiland. Pas om 18u25 arriveert een SWAT-team op het eiland. Oog in oog met de politie geeft Breivik zichzelf onmiddellijk over.²⁵

Naar eigen zeggen maakt Breivik deel uit van een militante, nationalistische groep die *Knights Templar* heet. Hoewel hij onschuldig pleit, vertelt Breivik tijdens zijn proces dat hij zijn slachtoffers bewust koos omdat ze in zijn ogen verraders zijn die pleiten voor immigratie en een multiculturele samenleving.²⁶ Dit beeld wordt ook bevestigd in zijn 1500 pagina's tellende manifesto "2083 – A European Declaration of Independence", waarin hij de voorbereiding van zijn aanslag gedetailleerd beschrijft en dat hij kort voor de start van zijn aanslag online plaatst. Op 24 augustus 2012 wordt Breivik veroordeeld tot 21 jaar "preventieve opsluiting", een straf die na het uitzitten van deze periode opnieuw verlengd kan worden indien de veroordeelde nog als een gevaar voor de samenleving wordt beschouwd.

¹ Er vallen er nog twee bijkomende doden tijdens ontsnappingspogingen (val en verdrinking).

Anders Breivik voerde zijn dodelijke raid op het eiland Utøya uit met twee vuurwapens: een semi-automatisch Ruger Mini-14 geweer van het kaliber 223 Remington (met een magazijn van 30 patronen), extra uitgerust met laservizier en een bajonet, en een semi-automatisch Glock 34 pistool 9mm uitgerust met een laservizier en twee extra magazijnen met een capaciteit voor 17 en 31 patronen. Hij had in totaal 1.036 patronen op zak in Utøya. In zijn auto, die hij achterliet aan de pier van de ferry naar Utøya, werden later ook een *Benelli Nova pump-action shotgun* van het kaliber 12/89 en een grote hoeveelheid munitie gevonden.²⁷ Tijdens zijn proces vertelde Breivik dat hij zijn wapens namen uit de Noorse mythologie gaf¹, die hij erin graveerde.²⁸

Een aantal weken na de aanslag werd een commissie opgericht die moest onderzoeken wat er op 22 juli was mis gelopen. Dit onderzoek heeft aangetoond dat Breivik deze vuurwapens legaal in zijn bezit had. Het eerste wapen dat hij kocht was zijn Benelli shotgun. Dat gebeurde in juni 2003 in een wapenwinkel in Oslo. Zijn aanvraag voor de aankoop van dit wapen werd goedgekeurd en in september werd het wapen geregistreerd in het wapenregister.²⁹ In zijn manifesto beschrijft Breivik gedetailleerd hoe hij aan zijn overige vuurwapens is geraakt. Begin augustus 2010 reisde hij naar Praag met het specifieke doel om daar een AK-47 aanvalsgeweer en een Glock 17 of 19 pistool te kopen. Hij slaagde echter niet in zijn opzet en besliste vervolgens om de benodigde wapens thuis op legale wijze te verwerven: *"I have now decided to abort this sub-mission and rather focus on acquiring the weapons I need legally, back in Norway"*.³⁰ In de daaropvolgende weken vroeg hij een vergunning voor het semi-automatische Ruger Mini-14 geweer aan, officieel voor de jacht: *"I now have to acquire a semi-automatic rifle and glock legally. I don't think the rifle will be a problem, as I have completed the 1 week duration hunter course, and I have had a Benelli Nova Pump-Action shotgun for 7 years without incident. I don't have a criminal record so there is no reason why the police should reject my application. I have now sent an application for a Ruger Mini 14 semi-automatic rifle (5.56). It is the most 'army like' rifle allowed in Norway, although it is considered a 'poor man's' AR-15. ... In any case; I would rather have preferred a Ruger Mini 30, but I already own a 7.62 bolt rifle and it is likely that the police wouldn't grant me a similar caliber. On the application form I stated: 'hunting deer.'"*³¹

Voor de verwerving van het Glock pistool moest Breivik naar eigen zeggen meer moeite doen. Reeds in 2005 werd hij lid van een lokale schietvereniging met het oog op het vergroten van zijn kansen om legaal een Glock pistool aan te kunnen schaffen. De daaropvolgende jaren bezocht hij de schietvereniging echter slechts sporadisch. Na de mislukte poging om in Praag vuurwapens aan te kopen, besloot hij de club vaker te bezoeken om zo zijn kansen op een vergunning te verhogen: *"Acquiring a pistol, legally, is more tricky. I have been a member of Oslo Pistol Club for a few years but it is required that you train regularly in order to be eligible. I will have to train more often this winter and ensure I build up a solid track record, which in turn should enable me to get a permit."*³² In de periode november 2010-januari 2011 ging hij, naar eigen zeggen, 15 maal schieten in de club om zijn vergunningsaanvraag te versterken. Midden januari 2011 diende hij zijn vergunningsaanvraag voor een Glock pistool in. In die periode ging hij ook drie keer trainen in het schieten met een geweer en kocht hij grote hoeveelheden .223 kogels voor zijn Ruger geweer via een kleinere Amerikaanse leverancier.³³

De vastgestelde feiten opgesomd in het officieel onderzoeksverslag van de 22 juli Commissie ondersteunen Breiviks verhaal over de verwerving van zijn wapens. Zo blijkt dat Breivik lid was van de *Oslo Pistolklubb* tussen 2005 en 2007, en na een pauze van een paar jaar opnieuw vanaf juni 2010. Vanaf de zomer van 2010 begon hij geleidelijkaan meer wapens, munitie en bijbehorende

¹ Meer bepaald de naam Gungnir (de naam van de speer van de Noorse god Odin) aan de Ruger mini-14 en de naam Mjólnir (de naam van de hamer van de Noorse god Thor) aan het Glock pistool.

uitrusting aan te kopen. In 2010 en 2011 spendeerde hij in totaal 39.032 Noorse Kronen (NOK) aan de aankoop van vuurwapens en bijbehorende uitrusting en 8.151 NOK aan munitie in verschillende winkels. Op 12 juli 2010 verkreeg Breivik een *våpenkort* (vuurwapenvergunning) voor een Weatherby Vanguard geweer bestemd voor de elandjacht. Hij kocht daarmee het desbetreffende wapen en bijbehorende munitie in een grootwarenhuis in het centrum van Oslo, maar verkocht het in januari 2011 door. Op 14 oktober 2010 verkreeg hij zijn *våpenkort* voor het Storm Ruger geweer voor de hertenjacht en kocht het in november voor 8.790 NOK (ongeveer €1.050 op dat moment) in een wapenwinkel in Moss, een kleine kuststad 60 kilometer ten zuiden van Oslo. In maart 2011 kreeg Breivik zijn *våpenkort* voor het Glock 34 pistool en kocht het voor 7.700 NOK (ongeveer €1.000 op dat moment) in een wapenwinkel in Oslo. In die winkel kocht hij ook twee magazijnen voor 17 patronen en munitie. Op zijn vergunningsaanvraag voor dat pistool vulde Breivik in dat hij lid was van de *Oslo Pistolklubb*, dat hij er het NAIS opleidingsprogramma wilde volgen (waar hij dit type pistool voor kon gebruiken) en dat hij zich in de toekomst mogelijk wilde gaan toeleggen op schietwedstrijden. Verder kocht hij tussen mei 2010 en april 2011 ook bijkomende magazijnen en verschillende stuks uitrusting voor vuurwapens zoals een geluidsdemper en wapenvizier. De uitrusting kocht hij doorgaans via het internet van buitenlandse verkopers en hij liet de producten via de post bezorgen.³⁴

2.5 Luik (Nordine Amrani) – december 2011

De 33-jarige Nordine Amrani stapt op 13 december 2011 rond de middag door het centrum van Luik. Hij is opgeroepen voor een verhoor bij de politie in verband met een zedenzaak, maar in plaats daarvan trekt Amrani zwaarbewapend naar de *Place Saint Lambert*, het bekende plein in het hartje van Luik waar ook het Gerechtsgebouw gevestigd is en waar op dat moment een kerstmarkt plaatsvindt. Even voor 12u30 wandelt hij naar een eettent op het plein en neemt de trap naar het dak van het gebouw. Een paar minuten later neemt Amrani minstens drie granaten en een FAL aanvalsgeweer uit zijn sportzak. Hij trekt de pin uit de granaten en gooit ze in de richting van de bushaltes en de kerstmarkt op het plein. Er is op dat moment veel volk op het plein, vooral jongeren die net van school terugkeren en ouderen die de kerstmarkt bezoeken. Het plein wordt opgeschrikt door de explosies. Daarna begint hij in dezelfde richting te schieten met zijn aanvalsgeweer.³⁵ Twee tieners en een 1,5 jaar oude peuter sterven ter plekke en in het ziekenhuis sterven nadien ook een 75-jarige vrouw en een 20-jarige jongeman aan hun verwondingen.³⁶ Bij de explosie van een vierde granaat raakt Amrani ook zelf verwond.³⁷ Volgens de procureur-generaal heeft onderzoek aangetoond dat hij daarna zelfmoord pleegde met zijn revolver.³⁸

Onmiddellijk na de start van de schietpartij worden 250 lokale politieagenten, 120 federale agenten en 90 gerechtelijke speurders opgeroepen. De politiereactie verloopt initieel eerder chaotisch en de ordediensten hebben het moeilijk om de situatie correct in te schatten, onder meer door het gerucht dat er nog schutters rondlopen in het centrum van Luik. Er wordt een grote veiligheidssperimeter opgezet. Ongeveer twee uur later bevestigt de politie dat Amrani alleen handelde en wordt de veiligheidssperimeter opgeheven.³⁹ In de uren na de schietpartij ontdekt de politie dat Amrani ongeveer een half uur voordien reeds een eerste dodelijk slachtoffer maakte. In Amrani's hangar in de *Rue Bonne Nouvelle*, ongeveer 2 kilometer van de *Place Saint Lambert*, treft de politie het levenloze lichaam van een 48-jarige vrouw aan. Amrani had de vrouw, die als huishoudhulp werkte bij een buur van Amrani, die dag gevraagd of ze in de hangar een karweitje kon komen opknappen. Ze stierf als gevolg van een schotwonde door het hoofd.⁴⁰

Nordine Amrani was tijdens de schietpartij gewapend met een FN FAL aanvalsgeweer en een Smith & Wesson .41 Magnum revolver. Het aanvalsgeweer werd gebruikt voor het schieten op de bezoekers van de kerstmarkt, terwijl de revolver door Amrani enkel gebruikt werd om zichzelf dood te schieten. Nadien vond de politie in Amrani's zak nog negen laders met in totaal 270 kogels.⁴¹ Er zouden ook nog meerdere granaten in de zak gezeten hebben.⁴² In eerste instantie werd gemeld dat er geen wapens gevonden werden bij Amrani thuis, maar de minister van Justitie verklaarde later dat de politie na de schietpartij in de woning van Amrani een revolver en in de hangar in de *Rue Bonne Nouvelle* een *riot gun* en een *long rifle* aantrof en in beslag heeft genomen.⁴³

In de weken na de schietpartij verscheen extra informatie in de Belgische pers over het FAL aanvalsgeweer en de Smith & Wesson revolver die door Amrani werden gebruikt op die decemberdag. Beide wapens zijn afkomstig uit het illegale circuit, maar hebben een heel andere weg afgelegd om uiteindelijk in handen van Amrani terecht te komen. De Smith & Wesson revolver werd in november 2009 samen met tientallen andere wapens gestolen bij een wapenhandelszaak in Verviers, een kleine stad in de provincie Luik dichtbij de grens met Duitsland.⁴⁴ Het parket bevestigde in januari 2012 dat het wapen dat Amrani gebruikte om zichzelf dood te schieten eerder

gestolen werd tijdens een diefstal bij een wapenhandelszaak in Verviers.⁴⁵ Volgens de bestolen wapenhandelaar ging het om professionals die schijnbaar perfect wisten wat ze deden en naar welke wapens ze op zoek waren. In totaal werden volgens de wapenhandelaar exact 30 handvuurwapens gestolen en ging het daarbij om “klassieke wapens” zoals Smith & Wesson en Colt 45.⁴⁶ Een deel van deze wapens werden in 2010 terug gevonden bij een overvaller uit Beyne-Heusayn, een Luikse voorstad, na een overval op een autowinkel in Aubel, een kleine gemeente in de buurt van Luik. Bij deze man thuis trof de politie in de kinderkamer meerdere vuurwapens aan die in 2009 buit werden gemaakt bij de wapenhandelszaak in Verviers. De man zelf ontkende iets met de wapendiefstal te maken te hebben, maar werd door de correctionele rechtbank veroordeeld tot een gevangenisstraf van 28 maanden voor overval en illegaal wapenbezit.⁴⁷ Deze feiten suggereren dat Amrani’s Smith & Wesson revolver uit het criminele circuit afkomstig is.

Het FAL aanvalsgeweer kwam op een andere manier in het bezit van Amrani. In augustus 2012 berichtten de Israëlische media dat het embleem van de *Israeli Defense Force* (IDF) te vinden was op Amrani’s FAL aanvalsgeweer. Op het wapen zouden ook het serienummer en een aantal woorden in het Hebreeuws gegraveerd zijn. De Belgische politie heeft het Israëlische leger gevraagd om te onderzoeken waar het wapen van de radar is verdwenen. Dat bericht werd bevestigd door het Israëlische ministerie van Defensie en er werd aan toegevoegd dat het onderzoek lopende was.⁴⁸ Een paar dagen later maakten Belgische media bijkomende details over dit wapen bekend. Daar bleek uit dat het FAL geweer van Amrani samengesteld was uit onderdelen van verschillende FAL geweren. Een aantal van die onderdelen, waaronder de loop, zijn afkomstig van vuurwapens die in de tweede helft van de jaren 60 (waarschijnlijk tussen 1965 en 1967) door de Belgische wapenfabrikant *FN Herstal* verkocht werden aan het Israëlisch leger. Die vuurwapens werden ofwel in de wapenfabriek van *FN Herstal* in de buurt van Luik geproduceerd en dan geëxporteerd naar Israël, ofwel onder licentie van de Belgische wapenfabrikant geproduceerd in Israël. Verder is het nog onduidelijk welk traject deze wapens hebben afgelegd na hun decommissie uit het Israëlisch leger: ze werden ofwel doorverkocht aan een ander land ofwel verkocht op de lokale Israëlische, civiele vuurwapenmarkt.⁴⁹

Na de dodelijke schietpartij op de Luikse kerstmarkt verklaarde de politie dat Amrani zich in het verleden waarschijnlijk bezig hield met het ombouwen van vuurwapens. Dat deed hij bijvoorbeeld door geneutraliseerde vuurwapens terug te reactiveren of door volautomatische aanvalsgeweren, die werden omgebouwd naar semi-automatische wapens, terug volautomatisch te maken.⁵⁰ Al op de dag van de schietpartij zelf raakte bekend dat de politie bij een huiszoeking in oktober 2007 in het kader van een drugsactie, naast een professionele cannabisplantage, een tiental vuurwapens en ongeveer 9.500 vuurwapenonderdelen aantrof in een hanger van Amrani in de *Rue Bonne Nouvelle*. Onder de “volledige” vuurwapens die werden aangetroffen, zaten naast handvuurwapens onder meer een AK 47 aanvalsgeweer, een MP40 machinepistool, een FN FAL aanvalsgeweer en een *pump-action shotgun*. Verder werden ook een raketlanceerder aangetroffen, geluidsdempers en honderden munitiepatronen.⁵¹ Volgens sommige bronnen bevoorradde Amrani vanuit zijn hangar¹ de Luikse onderwereld met (al dan niet herstelde of omgebouwde) vuurwapens.⁵² Enkele maanden na de schietpartij verklaarde de minister van Justitie in de Senaat dat geen enkel onderzoek doet veronderstellen dat Amrani naast wapenamateur ook een wapenhandelaar zou zijn geweest.⁵³

Amrani werd op basis van het in 2007 aangetroffen wapenarsenaal vervolgd voor verboden wapenbezit en initieel veroordeeld tot 16 maanden.⁵⁴ Voor het Hof van Beroep werd hij echter

¹ Amrani kocht de hangar in 2003. Opvallend detail is dat dit gebouw tot 1953 dienst deed als fabriekje van Jean Falla, een beroemde Luikse ambachtelijke wapenbouwer. De wijk waarin de hangar gelegen is, stond vroeger bekend als een wijk vol wapenateliers, waar kennis over vuurwapenproductie van generatie op generatie werd doorgegeven.

vrijgesproken van verboden wapenbezit. De Luikse procureur-generaal verklaarde dat het Hof van Beroep hem daar niet voor kon veroordelen door een technisch probleem.⁵⁵ Nadien verduidelijkte de procureur-generaal dat hij werd vrijgesproken op basis van de argumentatie dat er op het moment dat hij betraapt werd een amnestieregeling van kracht was in het kader van de gewijzigde wapenwet van 2006.⁵⁶ Voor de cannabisplantage werd Amrani in 2009 door het Hof van Beroep veroordeeld tot een gevangenisstraf van 42 maanden. Daarnaast moest hij 24 maanden extra de gevangenis in omdat hij in 2003 in een verkrachtingszaak veroordeeld werd met uitstel. Begin oktober 2010 werd Amrani, ondanks twee negatieve adviezen van het parket en de gevangenisdirectie, echter onder voorwaarden vervroegd vrijgelaten.⁵⁷

2.6 Parijs (Broers Kouachi en Amédly Coulibaly) - januari 2015

Tussen 7 en 9 januari 2015 vinden in Île-de-France, de regio rond Parijs, minstens vier aan elkaar gelinkte terroristische schietincidenten plaats waarbij drie daders met behulp van vuurwapens 17 mensen doodschieten. De golf van schietincidenten begint in de voormiddag van 7 januari 2015 wanneer de broers Saïd en Chérif Kouachi zwaarbewapend met Oost-Europese aanvalsgeweren het redactiegebouw van het Frans satirisch weekblad *Charlie Hebdo* binnenstappen en de aanwezigen onder vuur nemen. Elf mensen, waaronder de bekende tekenaars Charb, Wolinski en Cabu, verliezen bij deze aanslag het leven. Elf andere aanwezigen raken gewond. Bij het buitenkomen van het gebouw schieten de twee broers een politieagent dood en gaan ze op de vlucht. Een massale zoekactie van de Franse ordehandhavingsdiensten wordt opgezet om de daders te vatten, maar de broers kunnen de politie van zich afschudden. De dag erna worden de broers gesignaleerd op de N2 bij Villers-Cotterêts waar ze een tankstation overvallen. In de vroege ochtend van 9 januari ontstaat een vuurgevecht tussen de politie en de broers Kouachi, waarbij Saïd aan het hoofd gewond geraakt. De broers kunnen echter te voet ontsnappen en stappen rond 9u30 een kleine drukkerij binnen in Dammartin-en-Goële, een kleine gemeente 45 kilometer ten noordoosten van Parijs. Daar gijzelen ze de eigenaar van het bedrijf. Een medewerker mag vertrekken van de daders, een andere medewerker verstopt zich de hele tijd in het bedrijf.⁵⁸

Terwijl de ordehandhavingsdiensten hun operatie om de broers Kouachi te vatten aan het voorbereiden zijn, stapt een derde man, de 32-jarige Amédly Coulibaly, gewapend met twee Vz.58 automatische aanvalsgeweren en twee Tokarev 33TT pistolen, een joodse Hypercacher supermarkt binnen aan de Porte de Vincennes in het oosten van Parijs. Daar schiet hij vier mensen dood en gijzelt hij gedurende meerdere uren meer dan 20 klanten en medewerkers van de supermarkt. Ook rond de joodse supermarkt zet de politie de omgeving af en begint ze met de voorbereiding van een bevrijdingsactie. In een telefonisch interview met een Franse nieuwszender, dat plaatsvindt tijdens de gijzelnemingen, vertelt Coulibaly dat hij en de broers Kouachi de start van hun acties op elkaar hebben “gesynchroniseerd”: de broers Kouachi hadden als doelwit Charlie Hebdo en hij politieagenten. Dat blijkt ook uit Coulibaly’s opeisingsvideo die twee dagen na de gijzelacties online wordt geplaatst.

Al snel blijkt dat Coulibaly al een paar dagen eerder begonnen was aan zijn dodelijke raid. Op 8 januari, de dag na de aanslag op Charlie Hebdo, schoot hij een jonge vrouwelijke politieagente dood en verwondde hij een straatwerker. Volgens ooggetuigen schoot Coulibaly met een Kalashnikov en was hij ook gewapend met een Tokarev pistool.⁵⁹ De avond daarvoor, op de dag van de aanslag op Charlie Hebdo, werd een jogger neergeschoten in Fontenay-aux-Roses, een gemeente enkele kilometers ten zuidwesten van Parijs en de woonplaats van Coulibaly. De jongeman raakte zwaargewond na meerdere schoten in de benen en de rug en belandde in een coma. Uit ballistisch onderzoek blijkt dat de man werd neergeschoten met een van de Tokarev-pistolen die Coulibaly bij zich had in de joodse supermarkt. Tot op heden is het echter onduidelijk waarom de jogger werd neergeschoten en wie op de man schoot.⁶⁰

De twee gijzelacties eindigen op 9 januari ongeveer tegelijkertijd. Rond 17u beginnen de Franse veiligheidsdiensten aan hun bevrijdingsactie in Dammartin-en-Goële en ontstaat een vuurgevecht tussen deze diensten en de broers Kouachi. De twee broers komen hierbij om het leven. Iets na 17u bestormen de Franse veiligheidsdiensten ook de joodse supermarkt en ontstaat er een vuurgevecht waarbij Coulibaly doodgeschoten wordt.⁶¹

In de dagen na de aanslagen in Parijs werd in de media meermaals vermeld dat er aanwijzingen waren dat de gebruikte wapens in België werden gekocht. Zo werd gesteld dat Coulibaly meerdere vuurwapens die door hem en de broers Kouachi werden gebruikt tijdens de aanslagen¹ gekocht zou hebben in de buurt van het Brussels Zuidstation voor minder dan €5.000.⁶² Onmiddellijk na de aanslagen meldde Metin K., een man uit Charleroi, zich ook spontaan aan bij de politie met de mededeling dat hij de afgelopen maanden contact had met Coulibaly en hem wilde oplichten bij de verkoop van een auto. Tijdens een huiszoeking bij deze man zou de politie documenten gevonden hebben die ook wijzen op een mogelijke verkoop van vuurwapens en munitie aan Coulibaly. De man ontkende echter wapens geleverd te hebben aan Coulibaly en tijdens de huiszoeking werden er ook geen wapens aangetroffen. De man werd in verdenking gesteld van illegale wapenhandel, maar werd op 31 maart 2015 zonder voorwaarden weer vrijgelaten.⁶³ Het is momenteel onduidelijk hoe betrouwbaar de inhoud van deze mediaberichten is. Meer betrouwbaar zijn de bevindingen van een groep Europese onderzoeksjournalisten, verenigd in *European Investigative Collaborations*, die de afgelopen maanden gedetailleerde ballistische informatie verzamelden over de wapens die werden gebruikt bij de aanslagen en de manier waarop ze werden verworven door de daders. In wat volgt beschrijven we de belangrijkste resultaten van hun onderzoekswerk.

Na de bestorming van de drukkerij in Dammartin-en-Goële, waar de broers Kouachi zich schuilhielden, vond de politie twee aanvalsgeweren en twee pistolen van Joegoslavische makelij. Het ging daarbij meer bepaald om twee Zastava^{II} aanvalsgeweren van het type M70 AB2 geproduceerd in voormalig Joegoslavië in 1983 en 1987.⁶⁴ Het betreft Joegoslavische versies van het bekende AKM aanvalsgeweer (de gemoderniseerde versie van de AK47) die geproduceerd werden voor het Joegoslavische leger en voor de export.⁶⁵ Ook de twee pistolen van de broers Kouachi waren van het merk Zastava. Het gaat hier meer bepaald om twee M57 pistolen, waarbij er één een samengesteld wapen is waarvan een deel van het wapen in 1946 werd vervaardigd in de Sovjet-Unie en een embleem van het leger van ex-Joegoslavië draagt. Het andere pistool is niet gedateerd, maar draagt ook tekens van het leger van ex-Joegoslavië.⁶⁶ Het gaat hierbij dus zeer waarschijnlijk om wapens die ooit behoorden tot het leger van ex-Joegoslavië, maar die na het uiteenvallen van het land op de illegale markt terecht zijn gekomen.

Coulibaly was in het bezit van minstens negen vuurwapens. Tijdens de gijzeling van de joodse supermarkt was hij gewapend met twee Vz.58 aanvalsgeweren (waarvan één in de kortere *Sporter compact* versie) en twee Tokarev 33TT pistolen. Na afloop van de gijzeling werden in het appartement in Gentilly dat Coulibaly huurde, nog vier bijkomende Tokarev 33TT pistolen gevonden. Verder trof de politie in het appartement ook een Nagant revolver van 1932 aan. Opvallend is dat Coulibaly's Vz.58 aanvalsgeweren en zijn Tokarev-pistolen allemaal in Slovaakse gereactiveerde wapens waren en bovendien afkomstig waren uit dezelfde Slovaakse wapenwinkel. De twee Vz.58 aanvalsgeweren werden geproduceerd in 1961 en 1964 en in 2013 en 2014 geneutraliseerd door het bedrijf *Kol Arms* en daarna verkocht in de Slovaakse wapenwinkel *AFG Security*, gelegen in de stad Partizánske. De zes Tokarev pistolen van Coulibaly werden tussen 1942 en 1952 geproduceerd. Ook deze pistolen werden in Slovaakse omgebouwd tot *blank firing guns* door *Kol Arms* (in 2014). Ze werden door *AFG Security* verkocht voor ongeveer €300 per stuk en een aantal maanden voor hun dodelijk gebruik in Parijs werden de wapens gereactiveerd door simpelweg twee metalen pinnen uit de loop te verwijderen.⁶⁷ De meeste vuurwapens die *AFG Security* verkoopt, zijn wapens die vroeger deel uitmaakten van het arsenaal van het Slovaaks leger.

¹ In de media werd vermeld dat het onder meer om een Scorpio machinepistool zou gaan. Uit later onderzoek blijkt echter dat Coulibaly geen Scorpio machinepistool bezat, maar wel een vz.58 sporter compact aanvalsgeweer (dat er qua uiterlijk wel op lijkt).

^{II} Crvena Zastava was de naam van het staatsbedrijf dat het leger en de politie van ex-Joegoslavië voorzag van vuurwapens. Zastava bestaat nog steeds en produceert momenteel vuurwapens onder de naam Zastava arms.

Na *decommissie* door het leger werden grote hoeveelheden van dergelijke wapens gedemilitariseerd en omgebouwd tot *blank firing gun*. Daarna werden ze in Slowakije legaal verkocht aan meerderjarigen door wapenwinkels zoals AFG Security op simpel vertoon van een identiteitskaart. De afgelopen jaren werden dergelijke omgebouwde wapens teruggevonden in het illegale circuit over heel Europa. Volgens de Duitse Federale Criminele Politie werden de afgelopen jaren meer dan 14.000 dergelijke alarmwapens verkocht aan klanten in het buitenland.⁶⁸

Coulibaly is op minstens twee verschillende manieren aan deze aanvalsgeweren en pistolen geraakt. Een van de klanten van *AFG Security* was Patrick H., een Belg uit Marcinelle (België). Onderzoek heeft aangetoond dat Patrick H. tussen juni 2013 en mei 2014 ongeveer 170 gedemilitariseerde vuurwapens legaal kocht bij de Slovaakse wapenwinkel, waaronder in januari 2014 één van de Vz.58 aanvalsgeweren die later werden gebruikt door Coulibaly bij de gijzeling in de joodse supermarkt. Dat wapen werd daarna door Patrick H. online te koop aangeboden op een veilingssite. Patrick H. bekende dat hij op dergelijke wijze wapens met winst doorverkocht, maar ontkennde dat hij een wapen verkocht aan Coulibaly. Volgens hem werden de wapens verkocht aan "*Européens du Nord*". Verder ontkennde hij dat hij de wapens zelf opnieuw gebruiksklaar maakte, maar bij een eerdere huiszoeking bij hem (in mei 2014) vond de politie naar verluidt wel materiaal terug dat gebruikt kan worden om dergelijke wapens om te bouwen.⁶⁹

Een andere klant van *AFG Security* was Claude H., een 53-jarige Fransman uit Comines (België) die gekend is als extreemrechtse militant en in de jaren 90 onder andere deel uitmaakte van het veiligheidsteam van de Franse politieke partij Front National. Deze man bestelde vanuit zijn survival-winkel in de buurt van Lille (Frankrijk) tientallen gedemilitariseerde vuurwapens (waaronder pistolen, machinepistolen en Vz.58 aanvalsgeweren) bij *AFG Security*. Ondertussen werd bevestigd dat Claude H. op het moment dat hij deze wapens in 2014 aankocht een geregistreerd informant was van de Franse politie. Volgens hem was de Franse politie op de hoogte van deze aankoop en was ze voorwerp van een onderzoek naar illegale wapentraffieken. In zijn atelier in de buurt van Lille maakte hij de wapens opnieuw gebruiksklaar en verkocht hij ze door, onder meer aan criminelen uit Roubaix.¹ Uit onderzoek blijkt dat drie van de door Claude H. bestelde wapens (één van de Vz.58 aanvalsgeweren en twee Tokarev 33TT pistolen) gebruikt werden door Coulibaly in de joodse supermarkt. Claude H. vertelde aan de politie dat hij in totaal 40 à 50 vuurwapens (aan 600 à 800 euro per stuk) heeft verkocht, maar niet aan Coulibaly.⁷⁰

De persoon die ervan wordt verdacht de leverancier te zijn van vuurwapens aan Coulibaly is Antoine D., een 27-jarige Fransman uit het Noord-Franse Pas-de-Calais, die gekend is in het extreemrechtse milieu en die in de frituur van Claude H. heeft gewerkt. Deze man werd in april 2016 op basis van een Europees aanhoudingsbevel gearresteerd door de Spaanse politie tijdens een Spaans-Franse politie actie in de buurt van Malaga. Volgens een communiqué van de Spaanse politie werd de man geïdentificeerd als "*le responsable d'un réseau de trafic d'armes qui a approvisionné le terroriste français Amedy Coulibaly.*" Samen met Antoine D. werden ook een Serviër en een Montenegrijn gearresteerd die gelinkt worden aan illegale wapentraffieken. Onderzoek van de veiligheidsdiensten suggereert dat Antoine D. uit Frankrijk gevlucht is in de weken na de aanslag en zich daarna in Málaga vestigde, waar hij met behulp van valse documenten zijn illegale wapenhandel verderzette. Er werden geen wapens aangetroffen in de woning waar Antoine D. verbleef en de verdachte ontkennde de hem ten laste gelegde feiten.⁷¹

¹ Tijdens een huiszoeking bij Claude H. na de aanslagen in Parijs trof de politie een twintigtal vuurwapens (waaronder 15 vz.58 aanvalsgeweren) en 4.239 vuurwapenonderdelen en munitiepatronen aan.

2.7 Uherský Brod (Zdeněk Kovář) – februari 2015

Op 24 februari 2015 stapt de 63-jarige Zdeněk Kovář omstreeks 12u30 gewapend met een pistool en een revolver restaurant Družba binnen in Uherský Brod, een kleine stad in het zuidwesten van Tsjechië. Eenmaal in het restaurant begint Kovář in het wilde weg te schieten. Acht mensen worden doodgeschoten en een vrouw raakt zwaargewond. De dader zou in totaal meer dan twintig schoten gelost hebben. Verschillende aanwezigen kunnen ontsnappen en een persoon kan zich in het toilet verschuilen.⁷² Om 12u38 krijgt de lokale politie het bericht dat een onbekende man aan het schieten is in een restaurant. Een patrouille van de lokale politie komt om 12u47 aan bij het restaurant, maar wordt onmiddellijk onder vuur genomen door de dader. De patrouille vraagt daarop versterking aan.⁷³ Het duurt ongeveer een uur voordat het interventieteam van de politie uit Brno, ongeveer 100 kilometer verder, aankomt.⁷⁴ Terwijl het interventieteam onderweg is, belt Kovář om 12u56 naar een Tsjechisch televisiestation met de melding dat hij werd lastiggevallen en dat hij verschillende gijzelaars had. Een paar minuten later komt de politie in contact met Kovář. Hij vertelt hen dat hij vijf gijzelaars heeft en die wil vrijlaten in ruil voor toegang tot een televisieploeg. Nadat het contact met Kovář wordt verbroken, beslist de politie om het interventieteam naar binnen te sturen. Om 14u23 gaat het interventieteam het restaurant binnen. Daarop schiet Kovář zichzelf dood. Er waren geen gijzelaars aanwezig in het restaurant.⁷⁵

Zdeněk Kovář was gewapend met twee handvuurwapens van Tsjechische makelij, meer bepaald een CZ 75B pistool en een Alfa model 820 revolver¹. Beide wapens waren legaal in zijn bezit.⁷⁶ Kovář had namelijk sinds 2000 een wapenvergunning. Toen dit bekend raakte na het schietincident ontstond er een controversie aangezien Kovář al langer psychologische problemen had. Een veiligheidsspecialist van het ministerie van Binnenlandse Zaken verklaarde dat verschillende mensen in de omgeving van Kovář wisten dat hij niet voldeed aan de wettelijke voorschriften voor legaal wapenbezit. Toch werd de wapenvergunning van Kovář een maand voor het schietincident nog vernieuwd. Op 19 januari 2015 vroeg Kovář een verlenging aan van zijn wapenvergunning. Hij legde daarbij een medisch attest voor dat enkel specificeerde dat de man een bril nodig had. De politie controleerde zijn criminele antecedenten en verlengde zijn wapenvergunning. Nochtans had een familielid van Kovář zijn huisdokter gecontacteerd met de vraag hem, gezien zijn geestelijke gezondheidsproblemen en het feit dat de familie zich door hem bedreigd voelde, geen medisch attest af te leveren voor zijn wapenvergunning. Nadat de vergunning werd afgeleverd, contacteerde de familie van de man de politie, die op haar beurt een gesprek had met Kovářs huisdokter en psychiater. De politie eiste daarop dat Kovář een tweede medische test aflegde. Kovář haalde de dagvaarding voor deze tweede medische test op vrijdag 20 februari op. Vier dagen later volgde de dodelijke schietpartij in het restaurant.⁷⁷

¹ Dit is een klein, licht en goedkoop wapen dat voornamelijk bedoeld is voor zelfverdediging. De revolver wordt geproduceerd door Alfa-Proj, een in Brno gevestigd Tsjechisch bedrijf dat sinds 1993 vuurwapens produceert. Het is momenteel de tweede grootste Tsjechische producent van handvuurwapens.

2.8 Parijs (groep Abaaoud) – november 2015

Op vrijdagavond 13 november 2015 wordt Parijs opgeschrikt door een reeks bloedige terroristische aanslagen waarbij 130 dodelijke slachtoffers en 413 gewonden vallen. Tien daders slagen, verdeeld in drie groepen, op gecoördineerde wijze toe op meerdere plaatsen in de Franse hoofdstad. Deze aanslagen volgen enkele maanden na de aanslagen op Charlie Hebdo en de joodse supermarkt in Parijs (zie 2.6) en zijn de dodelijkste aanslagen in Europa sinds de aanslagen op het treinverkeer in Madrid in 2004. De daders zijn zes Fransen (waar er drie van in België woonden)^I, twee Belgen^{II} en twee mannen die nog niet geïdentificeerd konden worden^{III}. Verschillende van deze daders hebben gevochten in Syrië en/of Irak.⁷⁸

De gecoördineerde aanslagen beginnen die avond aan het *Stade de France*, het nationaal voetbalstadion waar op dat moment een vriendschappelijke voetbalwedstrijd plaatsvindt tussen Frankrijk en Duitsland en waar ook de Franse president Hollande aanwezig is. Drie mannen (waaronder Bilal Hadfi en twee nog niet geïdentificeerde mannen) worden door Salah Abdeslam afgezet in de buurt van het stadion en plegen er een zelfmoordaanslag met TATP, een huisgemaakt explosief waarvan de grondstoffen relatief makkelijk te verkrijgen zijn.⁷⁹ Omstreeks 21u20 vindt de eerste explosie plaats aan de ingang van het stadion. Wanneer een van de daders het stadion wil betreden, ontdekt een veiligheidsagent een zelfmoordvest. De dader laten zich daarop ontploffen. Een tweede explosie volgt tien minuten later en een derde explosie om 21u53. Behalve de drie zelfmoordterroristen komt bij deze reeks van drie zelfmoordacties slechts een persoon om het leven.⁸⁰

Ondertussen is ook het tweede team in actie geschoten. Drie mannen (Abdelhamid Abaaoud, Chakib Akrouh en Brahim Abdeslam) zitten in een zwarte Seat en rijden rond in het 10de district van Parijs. Abaaoud zit aan het stuur. Rond 21u25, tussen de eerste twee explosies aan het *Stade de France* in, beginnen de mannen te schieten. Het doelwit zijn de personen die op het terras zitten van de bar “Le Carillon” en het restaurant “Petit Cambodge”. Hierbij komen vijftien mensen om het leven en raken tien mensen zwaar gewond. Om 21u32 schieten ze 400 meter verderop in de richting van de bar “La Bonne Bière”. Daarbij worden vijf personen gedood en raken acht mensen gewond. Een paar minuten later worden 19 mensen doodgeschoten en negen mensen verwond die op het terras zitten van restaurant “La Belle Equipe”. Een kilometer verderop stopt de zwarte Seat. Brahim Abdeslam stapt uit, gaat het restaurant “Le Comptoir Voltaire” binnen en blaast zichzelf op. Daarbij vallen geen dodelijke slachtoffers, maar raakt één persoon wel zwaargewond. Abaaoud en Akrouh rijden verder, parkeren hun auto drie kilometer verderop in de buurt van metrostation *Croix de Chavaux*, nemen de metro naar een onbekende bestemming en verdwijnen dan van de radar.⁸¹ Op nauwelijks een kwartier tijd heeft dit team in totaal 39 mensen doodgeschoten.

Ongeveer op het moment dat Brahim Abdeslam zichzelf opblaast in restaurant “Le Comptoir Voltaire” stappen de drie leden van het derde team (Foued Mohamed-Aggad, Samy Amimour en Ismael Mostefai) zwaarbewapend met aanvalsgeweren de concertzaal Bataclan binnen, waar op dat moment de rockgroep *Eagles of Death Metal* aan een concert bezig is. Twee daders betreden het gebouw via de hoofdingang en beginnen onmiddellijk te schieten. De derde dader gaat al

^I Foued Mohamed-Aggad, Samy Amimour, Ismael O. Mostefai en de in België wonende Bilal Hadfi, Brahim Abdeslam en Salah desalam.

^{II} Abdelhamid Abaaoud en Chakib Akrouh

^{III} Deze twee mannen zijn voorlopig bekend als “Ahmad al-Mohammad” en “Mohammad al-Mahmod” op basis van de namen die vermeld staan op de Syrische paspoorten die ze op zak hadden.

schietend binnen via de nooduitgang. Bijwoners van het concert worden gedurende 20 minuten in grote aantallen doodgeschoten. Volgens ooggetuigen worden er ook granaten gegooid naar het concertpubliek. De concertgangers die niet geraakt worden, proberen te ontsnappen of blijven voor dood liggen tussen de lijken. Rond 22u beginnen de drie mannen, die alle drie een explosievest dragen, de vele aanwezigen die niet konden ontsnappen te verzamelen en houden ze hen gegijzeld. Rond middernacht nemen de daders contact op met de politie en eisen ze dat Frankrijk zijn militaire acties in Syrië stopzet. Ongeveer 20 minuten later bestormt de politie de concertzaal in een poging de gijzelaars te bevrijden. Een van de daders wordt daarbij neergeschoten en brengt zijn explosievest tot ontploffing. De twee overige daders beschieten de politiediensten. Een van hen wordt doodgeschoten voordat hij zijn explosievest tot ontploffing kan brengen. De derde dader kan zijn explosievest wel tot ontploffing brengen. Dit is het einde van de aanslag op de Bataclan. In totaal hebben de drie daders in de concertzaal 89 mensen gedood, voornamelijk neergeschoten. Tientallen gewonden worden naar het ziekenhuis gevoerd.⁸²

Na de aanslagen van 13 november start de politie een massale zoekactie naar de daders die konden ontkomen. Later blijkt dat Abaaoud en Akrouh zich op dat moment verschuilen in het struikgewas in Aubervilliers, een voorstad van Parijs. Na een paar dagen worden ze daar opgepikt door Hasna Aït Boulahcen, een nicht van Abaaoud die hen gedurende deze dagen voedsel en drank bezorgt. Zij brengt Abaaoud en Akrouh naar een nieuwe schuilplaats in Saint-Denis, een voorstad in Parijs. In de vroege ochtend van 18 november begint de politie aan een raid aan een appartement in Saint-Denis waar ze van vermoeden dat Abaaoud en Akrouh zich erin schuilhouden. Bij deze politieactie zijn ongeveer 110 gespecialiseerde politieagenten betrokken. Op een paar uur tijd worden er in totaal meer dan 5.000 schoten gelost en gooit de politie tientallen granaten in een appartement waar Abaaoud, Akrouh en Aït Boulahcen, zich inderdaad verschuilen. Tijdens deze politieraid, waarbij vijf politieagenten gewond raken, blaast Akrouh zichzelf op. DNA-onderzoek zal later bevestigen dat Akrouh een van de daders was van de aanvallen op de restaurants in het 10de en 11de arrondissement¹. Abaaoud en Boulahcen worden na de politieraid dood teruggevonden in het appartement. Acht anderen worden gearresteerd.⁸³

Salah Abdeslam, de laatste voortvluchtige dader, wordt pas in maart 2016 opgepakt. Het is vandaag echter niet helemaal duidelijk wat zijn rol precies was tijdens de aanslagen. Volgens de Franse procureur-generaal verklaarde Abdeslam tijdens zijn verhoren dat hij deel uitmaakte van het team van zelfmoordterroristen die zichzelf opbliezen aan het *Stade de France*, maar dat hij zich op het laatste moment bedacht.⁸⁴ Volgens een aantal verklaringen was hij echter ook een van de daders die in het 10de en 11de district de aanwezigen van de bars en restaurants beschoot.⁸⁵ Op 15 maart 2016 kon Abdeslam nog ontsnappen van de politie na een schietpartij in Vorst, een deelgemeente van Brussel, maar drie dagen later wordt hij toch ingerekend in Molenbeek, een andere Brusselse deelgemeente.⁸⁶ Een aantal dagen na zijn arrestatie plegen verschillende personen die deel uitmaakten van het netwerk van de daders van de aanslagen van 13 november 2015 een reeks zelfmoordaanslagen op de Belgische nationale luchthaven in Zaventem en op de metro in Brussel. Daarbij komen 32 slachtoffers om het leven.⁸⁷

¹ Het DNA van Akrouh werd aangetroffen op een van de aanvalsgeweren die later werden teruggevonden in een achtergelaten Seat in de buurt.

Tijdens de aanslagen in Parijs op 13 november 2015 werden minstens zes vuurwapens gebruikt door de daders. Het ging daarbij steeds om varianten van het Kalashnikov aanvalsgeweer die voornamelijk uit de Balkan afkomstig zijn. Na de schietpartij trof de politie in de in Montreuil-sous-Bois geparkeerde Seat van het tweede team drie Zastava M70 AB2 aanvalsgeweren aan. In de Bataclan werden drie aanvalsgeweren gebruikt om te schieten op de aanwezigen: een Servische Zastava M70, een Bulgaarse AKS47 en een Chinese Norinco 56-1.⁸⁸ Na de raid op de schuilplaats van Abaaoud en Akrouh in Saint-Denis op 18 november 2015 werd in dit appartement verder ook een Browning HP-35 pistool (9mm) met een lege lader aangetroffen. Het ging daarbij om een pistool dat in België geproduceerd werd door FN Herstal en bestemd was voor de export¹. Het serienummer is echter onleesbaar gemaakt, waardoor het traceren van de eerdere geschiedenis van het wapen erg moeilijk is. Opvallend is verder dat binnenin dit pistool een vingerafdruk van Abaaoud werd gevonden. Dit impliceert dat hij het wapen op een bepaald moment in elkaar heeft gemonteerd.⁸⁹

Het hoofd van vuurwapenfabrikant Zastava verklaarde na de aanslagen dat meerdere wapens die gebruikt of aangetroffen werden in verband met de aanslagen, geproduceerd werden door Zastava en daarna legaal geleverd werden aan onder andere militaire depots in Slovenië, Bosnië en Macedonië.⁹⁰ Uit Frans ballistisch onderzoek blijkt dat het in de Bataclan gebruikte M70 aanvalsgeweer door Zastava werd geproduceerd in haar fabriek in Kragujevac in voormalig Joegoslavië en op 26 mei 1981 geleverd werd aan de *Republički štab teritorijalne odbrane*, de zelfverdedigingstroepen van Bosnië, die tijdens de oorlog in de jaren 90 zou uitgroeien tot het reguliere Bosnische leger. Het Norinco 56-1 aanvalsgeweer dat werd gebruikt in de Bataclan is een vuurwapen van Chinese origine dat tijdens de Koude Oorlog onder meer onder Chinese licentie geproduceerd werd in Albanië en deel uitmaakte van het arsenaal van het Albanese leger. Het derde gebruikte vuurwapen in de Bataclan, het Bulgaarse AKS47 aanvalsgeweer, werd in 1985 geproduceerd door staatsbedrijf Arsenal in haar fabriek in Kazanlak. Over de M70 AB2 aanvalsgeweren van het tweede team is weinig publieke informatie beschikbaar, behalve dan dat twee van deze aanvalsgeweren in 1987 werden geproduceerd door Zastava.⁹¹

Het is onduidelijk hoe de aanvalsgeweren van het tweede en derde team op de illegale vuurwapenmarkt zijn terechtgekomen en hoe ze daarna in handen van de daders kwamen. Volgens een publicatie in Dabiq, het officiële Engelstalige online propagandatijdschrift van IS, waren de broers El Bakraoui (die zich in maart 2016 lieten ontploffen tijdens de zelfmoordaanslagen in Brussel) verantwoordelijk voor de verwerving van de vuurwapens en explosieven die bij de aanslagen in Parijs in november werden gebruikt. Ook het Belgische gerecht verdenkt de broers ervan dat ze voor de wapens voor de aanslagen zorgden^{III}. Zo staat het vast dat Khalid El Bakraoui in de zomer van 2015 op verschillende tijdstippen op legale wijze laders aankocht voor aanvalsgeweren in een wapenwinkel in Waals-Brabant (België). Bewijzen dat de broers ook voor de wapens zelf zorgden zijn er nog niet, maar het gerecht zou hier wel van uit gaan.⁹²

^I Op het wapen staat zowel “Made in Belgium” als “Browning S.A”. Dat zijn twee zaken die niet vermeld staan op de wapens geproduceerd voor de Belgische markt.

^{II} In het oorspronkelijk mediabericht werd door het persagentschap *Associated Press* vermeld dat een van deze wapens naar een wapenwinkel in de Verenigde Staten zou zijn geëxporteerd. Dat bericht bleek echter foutief en werd een week later door het persagentschap rechtgezet.

^{III} Dit heeft waarschijnlijk onder meer met hun criminele voorgeschiedenis te maken. Zo opende Ibrahim El Bakraoui in 2010 het vuur op de politie met een Kalashnikov tijdens een politieachtervolging na een mislukte overval op een wisselkantoor in Brussel. Hij verwondde hierbij een politieagent en werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van tien jaar. Na vier jaar en negen maanden werd hij in oktober 2014 echter, tegen het advies van de gevangenisdirectie in, voorwaardelijk vrijgelaten. Zijn broer werd in 2011 voor verschillende carjackings in het Brusselse veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar.

3 Discussie

In de acht onderzochte massaschietpartijen in de (semi-)publieke ruimte werden verschillende types van vuurwapens gebruikt en werden deze vuurwapens op diverse manieren verworven. In deze discussie gaan we eerst dieper in op de belangrijkste bevindingen inzake de kenmerken van de gebruikte wapens. Vervolgens bespreken we onze bevindingen over de verwerving van deze wapens. Tot slot trekken we uit deze analyses een aantal lessen voor de ontwikkeling van een gedegen vuurwapenwetgeving en –beleid in Europa.

Kenmerken van de gebruikte wapens

In de acht onderzochte schietincidenten werden door de verschillende daders in totaal minstens 26 vuurwapens gebruikt. Nadien werden bij de daders nog minstens negen bijkomende vuurwapens aangetroffen (zie tabel 2). Het gaat daarbij voornamelijk om geweren en pistolen. Het aantal gebruikte revolvers en *shotguns* is eerder beperkt. Deze vaststelling is niet verrassend. Ook uit eerder onderzoek naar de gebruikte wapens in massaschietpartijen in de Verenigde Staten tussen 1982 en 2012 blijkt dat ook daar de daders vooral gebruik maakten van pistolen en geweren.⁹³

Tabel 2: Overzicht van de vuurwapens van de daders van de onderzochte public mass shootings

Pistolen	
Beretta 92	Winnenden (2009)
Colt .45 ACP	Alphen aan den Rijn (2011)
Glock 34	Utøya (2011)
Zastava M57 (2x)	Parijs (1/2015)
Tokarev 33TT* (2x gebruikt + 4x aangetroffen)	Parijs (1/2015)
CZ 75B	Uherský Brod (2015)
Browning HP-35*	Parijs (11/2015)
Revolvers	
Taurus model 66	Alphen aan den Rijn (2011)
Smith & Wesson .41 Magnum	Luik (2011)
Alfa model 820	Uherský Brod (2015)
Nagant 1932*	Parijs (1/2015)
Geweren	
CZ 452-2E ZKM	Cumbria (2010)
Smith & Wesson M&P15-22	Alphen aan den Rijn (2011)
Ruger Mini-14	Utøya (2011)
FN FAL	Luik (2011)
Vz58 (2x)	Parijs (1/2015)
Zastava M70 AB2 (2x + 3x)	Parijs (1/2015 en 11/2015)
Zastava M70	Parijs (11/2015)
Norinco 56-1	Parijs (11/2015)
AKS47	Parijs (11/2015)
Shotguns	
Benelli Nova <i>pump-action shotgun</i> *	Utøya (2011)
Niet nader gespecificeerde <i>shotguns</i> * (1x gebruikt + 2x aangetroffen)	Cumbria (2010)

* Aangetroffen bij de dader(s) maar niet gebruikt tijdens het schietincident

Bij de onderzochte niet-terroristisch geïnspireerde schietincidenten handelden de daders steeds alleen en maakten ze gebruik van één tot maximaal drie vuurwapens. Ook bij één van de drie onderzochte terroristische schietincidenten was er slechts één dader betrokken en werden maar twee vuurwapens gebruikt (Utøya 2011). Bij de twee overige terroristische schietincidenten (Parijs januari en november 2015) waren er meerdere dadergroepen aan het werk met als gevolg dat meer dan de helft van de vuurwapens uit tabel 2 bij deze twee schietincidenten werden ingezet.

Het wapenarsenaal van de daders van de onderzochte schietincidenten bevat een breed gamma aan pistolen, revolvers en geweren. In totaal werden zeven verschillende types van semi-automatische pistolen gebruikt en aangetroffen bij de daders en vier verschillende types van revolvers. Ook op het vlak van geweren was de variëteit groot. Onder de 13 verschillende types van geweren vinden we volautomatische, semi-automatische en *bolt action* varianten. Gezien het brede gamma aan types vuurwapens is het niet verbazend dat we ook een grote variëteit aan productielanden vaststellen: het gaat om pistolen, revolvers en geweren van onder meer Italiaanse, Belgische, Oostenrijkse, Tsjechische, Bulgaarse, Amerikaanse, Russische, Chinese en ex-Joegoslavische makelij. Wat verder opvalt is dat verschillende van de gebruikte vuurwapens, zoals bijvoorbeeld de M70 aanvalsgeweren in Parijs in 2015 en het FAL aanvalsgeweer in Luik in 2011, meerdere decennia eerder geproduceerd werden. Hun dodelijk gebruik decennia na productie toont aan dat het erg duurzame producten betreft met een lange levensduur. Verder waren een aantal van de gebruikte vuurwapens gereactiveerd en bestond minstens één van de gebruikte vuurwapens waarschijnlijk uit componenten van meerdere andere vuurwapens.

In de helft van de onderzochte schietincidenten hanteerden de daders een combinatie van geweren en handvuurwapens (Alphen aan den Rijn 2011, Utøya 2011, Luik 2011 en Parijs januari 2015). Hoewel de daders in zeven van de acht onderzochte schietincidenten handvuurwapens in hun bezit hadden, kunnen we vaststellen dat de daders slechts in twee schietincidenten (Winnenden 2009 en Uherský Brod 2015) enkel handvuurwapens gebruikten. In de twee overige onderzochte schietincidenten gebruikten de daders een geweer en een *shotgun* (Cumbria 2010) of enkel geweren (Parijs november 2015).

Wat verder opvalt in tabel 3 is dat bij de drie onderzochte terroristisch geïnspireerde schietincidenten (Utøya 2011, Parijs januari en november 2015) geweren werden gebruikt. In de twee schietincidenten in Parijs werden door de verschillende dadergroepen voornamelijk volautomatische aanvalsgeweren van het “type Kalashnikov” gebruikt (meer bepaald 5 Zastava M70 aanvalsgeweren, een Norinco 56-1 aanvalsgeweer en een Bulgaars AKS74 aanvalsgeweer). Door hun volautomatisch karakter zijn dit allemaal “verboden wapens” waardoor het legale bezit ervan beperkt is tot kleine groepen wapenbezitters in Europa. De daders van deze schietincidenten hebben deze wapens dan ook op de illegale markt verworven. Hoe precies is echter vaak onbekend.

Tabel 3: Verschillende types van vuurwapens die werden gebruikt en aangetroffen bij de geanalyseerde schietincidenten

	Pistool	Revolver	Geweer		Shotgun
			Volautomatisch	Semi-automatisch	
Niet-terroristisch geïnspireerde incidenten					
Winnenden (2009)	Beretta 92				
Cumbria (2010)					
Alphen aan den Rijn (2011)	Colt .45	Taurus model 66		Smith & Wesson M&P15-22	Niet nader gespecificeerde shotguns**
Luik (2011)		Smith & Wesson .41			
Uherský Brod (2015)	CZ 75B	Alfa model 820			
Terroristisch geïnspireerde incidenten					
Utøya (2011)	Glock 34			Ruger Mini-14	Benelli Nova pump-action shotgun*
Parijs (1/2015)	Zastava M57 (2x) Tokarev 33TT***	Nagant 1932*	Vz58 (2x) Zastava M70 AB2 (2x)		
Parijs (11/2015)	Browning HP 35*		Zastava M70 AB2 (3x) Zastava M70 Norinco 56-1 AKS47		

* Wapen aangetroffen bij de dader maar niet gebruikt tijdens het schietincident

** Een wapen gebruikt tijdens het schietincident en twee wapens later aangetroffen

*** Twee wapens gebruikt tijdens het schietincident en vier wapens later aangetroffen

De verwerving van de gebruikte wapens

De analyse van de verwerving van de vuurwapens die gebruikt worden bij massaschietpartijen is van groot belang met het oog op het ontwikkelen van een goed beleid. Vooral de wettelijke status van het vuurwapen komt in het maatschappelijk debat vaak aan bod. Zo wordt door belangengroepen van vuurwapenbezitters regelmatig gesteld dat enkel illegale wapens een probleem vormen voor de veiligheid in de samenleving en dat het legaal vuurwapenbezit al overgereguleerd is. Uit eerdere kwantitatieve analyses van de wettelijke status van de vuurwapens die gebruikt werden bij massaschietpartijen blijkt nochtans dat de daders vooral vuurwapens hanteren die ze legaal voorhanden hebben. Zo blijkt dat in bijna 80% van de 62 geïdentificeerde massaschietpartijen in de Verenigde Staten tussen 1982 en 2012 de dader zijn vuurwapen(s) legaal in bezit had.⁹⁴ In Australië werd een gelijkaardige analyse uitgevoerd op de 17 geïdentificeerde massaschietpartijen tussen 1987 en 2015. Daaruit bleek dat in ongeveer 70% van deze gevallen de dader zijn vuurwapen legaal bezat en dat 56% van de dodelijke slachtoffers neergeschoten werden met een legaal vuurwapen.⁹⁵ De situatie op het vlak van wapenwetgeving en vuurwapenbezit in Australië en vooral de Verenigde Staten verschilt echter met die in Europa. Dat neemt echter niet weg dat we een gelijkaardig beeld aantreffen bij een oplisting van de 15 dodelijkste niet-terroristisch geïnspireerde massaschietpartijen in Europa tussen 1987 en 2015: op één incident na hadden alle daders hun gebruikte vuurwapen(s) legaal in hun bezit. Van de 227 dodelijke slachtoffers werden er 97% doodgeschoten met een legaal vuurwapen.⁹⁶ Dergelijke onderzoeksresultaten worden door voorstanders van een strenge wapenwetgeving vaak gebruikt om te pleiten voor een betere regulering van het legaal vuurwapenbezit.

Onze analyse toont aan dat bij massaschietpartijen in Europa zowel vuurwapens werden gebruikt die legaal werden aangekocht als vuurwapens die de daders op de illegale markt hebben verworven. Hierbij valt op dat in twee van de drie terroristisch geïnspireerde schietincidenten illegale vuurwapens werden gebruikt (Parijs januari en november 2015), terwijl in vier van de vijf onderzochte niet-terroristisch geïnspireerde schietincidenten legale vuurwapens werden gebruikt (Winnenden 2009, Cumbria 2010, Alphen aan den Rijn 2011 en Uherský Brod 2015). Terroristen lijken dus vooral gebruik te maken van illegale vuurwapens, terwijl de overige daders van *public mass shootings* eerder legale vuurwapens gebruiken. Het zou echter verkeerd zijn om dit beeld te veralgemenen. Uit onze kwalitatieve analyse van de verwerving van deze wapens blijkt bovenal dat daders de wapens gebruiken die ze al in hun bezit hebben of die ze relatief makkelijk in handen kunnen krijgen.

Terroristen en personen met een crimineel verleden hebben vaak geen toegang tot het legale circuit. Zoals hierboven aangehaald hebben zij bovendien vaak een voorkeur voor volautomatische wapens waarvan de mogelijkheden voor legaal bezit bovendien nog beperkter zijn in Europa. Als terroristen dergelijke vuurwapens willen verwerven, doen ze dit dan ook doorgaans via hun criminele connecties en niet op de legale vuurwapenmarkt. De afgelopen jaren werd een toename van de beschikbaarheid van volautomatische vuurwapens in het criminele milieu vastgesteld.⁹⁷ Het enige volautomatische geweer dat gebruikt werd bij de onderzochte niet-terroristisch geïnspireerde schietincidenten was het FN FAL aanvalsgeweer dat door Nordine Amrani werd gebruikt bij het beschieten van de aanwezigen op de kerstmarkt in Luik in 2011. Het is waarschijnlijk niet toevallig dat Amrani een crimineel verleden had in het drugsmilieu en volgens de politie bekend stond als iemand die met zich met illegale wapenactiviteiten bezighield.

De vaststelling dat in recente terroristisch geïnspireerde schietincidenten vooral illegale vuurwapens werden gebruikt, betekent echter niet dat terroristen zich niet bevoorraden op de legale vuurwapenmarkt. Het voorbeeld van Anders Breivik (Utoya 2011) is veelzeggend. Uit zijn

manifest blijkt dat Breivik een volautomatisch aanvalsgeweer wilde aankopen, maar dat hij de nodige connecties in de criminele wereld miste. Teleurgesteld dat hij er niet in slaagde een AK47 illegaal te verwerven, besliste hij in de voorbereiding van zijn aanslag om zich te focussen op de legale verwerving van (in zijn ogen minder geschikte) vuurwapens. Hij vroeg daarop een vergunning aan voor een semi-automatisch Ruger Mini-14 geweer onder het mom van jachtactiviteiten en ging met het oog op het vergroten van zijn kansen om een vergunning te krijgen voor een semi-automatisch Glock pistool vaker schieten in de schietclub waar hij lid van was. Voor Breivik was de legale vuurwapenmarkt een makkelijkere manier om zich te bewapenen dan het criminele circuit.

Ook bij andere recente terroristisch geïnspireerde massaschietpartijen werd gebruik gemaakt van de legale vuurwapenmarkt. Zo gebruikte Coulibaly tijdens de gijzelneming in de joodse supermarkt (Parijs 1/2015) vier gereactiveerde vuurwapens die eerder als geneutraliseerde vuurwapens vrij verkrijgbaar waren en louter op vertoon van een identiteitskaart legaal verkocht werden in een Slovaakse wapenwinkel. Deze geneutraliseerde vuurwapens kwamen via een Belgische en een Franse connectie in handen van Coulibaly en werden ergens onderweg gereactiveerd. Ook bij de terroristische schietincidenten in Parijs in november 2015 werd mogelijk de legale vuurwapenmarkt gebruikt. Het Belgisch gerecht verdenkt de broers El Bakraoui (die zichzelf alletwee lieten ontploffen bij de terroristische aanvallen in Brussel in maart 2016) ervan dat ze (een deel van) de wapens geleverd hebben aan de daders van de terroristische aanslagen in Parijs in november 2015, waaronder ook de laders voor aanvalsgeweren die niet vergunningsplichtig zijn en die ze legaal aankochten in een Belgische wapenwinkel.

De bevindingen van onze kwalitatieve benadering nuanceren niet enkel de stelling dat terroristen zich enkel op de illegale vuurwapenmarkt bevoorraden, maar ook de stelling dat niet-terroristisch geïnspireerde schietincidenten in Europa quasi alleen plaatsvinden door daders die hun vuurwapens legaal voorhanden houden. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de dodelijke schietpartij in Luik in 2011 waarbij de dader op de aanwezigen van een kerstmarkt schoot met een aanvalsgeweer dat hij illegaal verworven had en zichzelf daarna doodschoot met een revolver die een paar jaar eerder werd ontvreemd bij een diefstal in een lokale wapenwinkel. Beide wapens had hij verworven via zijn connecties in het criminele milieu in plaats van via legale weg. In andere gevallen werd wel een wapen gebruikt waarvoor een bezitsvergunning was uitgereikt, maar niet aan de dader zelf. Zo gebruikte Kretschmer bij de dodelijke schietpartij op een school in Winnenden in 2009 het pistool van zijn vader. Voor dit pistool en 14 andere vuurwapens had de vader een wapenvergunning, maar het pistool dat zijn zoon ontvreemde lag als enige vuurwapen niet veilig opgeborgen in een wapenkast. Verder kunnen we vaststellen dat de daders van massaschietpartijen het vuurwapen dat ze legaal in hun bezit hebben op een illegale manier bewerken, zoals bijvoorbeeld Bird die voor zijn dodelijke taxirit de loop van zijn hagelgeweer had afgezaagd.

Lessen voor het beleid

Public mass shootings waren de afgelopen jaren vaak een concrete aanleiding voor een politiek debat over vuurwapenwetgeving en –beleid in Europa. In de nasleep van verschillende in deze studie onderzochte *public mass shootings* werden maatregelen afgekondigd om de vuurwapenwetgeving te verstrengen, de vergunningsprocedure te optimaliseren of de illegale markt beter te bestrijden. Logischerwijs lag de focus na schietincidenten met legale vuurwapens meestal op de eerste twee aspecten, terwijl bij schietincidenten met illegale vuurwapens de focus meestal lag op het laatste aspect. Niet enkel de nationale overheden hebben beleidsmatig

gereageerd op dergelijke schietincidenten. Ook de EU heeft de afgelopen jaren verschillende initiatieven genomen met het oog op een betere regulering van het legaal vuurwapenbezit en de bestrijding van het illegaal vuurwapenbezit. Zo kondigde de Europese Commissie in de nasleep van de terroristische aanslagen in Parijs in november 2015 nieuwe maatregelen aan om het legaal vuurwapenbezit beter te reguleren (door middel van een verstrenging van de Europese vuurwapenrichtlijn 91/477 en nieuwe geharmoniseerde regels voor het deactiveren van vuurwapens) en om de illegale vuurwapenmarkt beter te bestrijden (door middel van een EU actieplan).

Uit onze analyse blijkt duidelijk dat de daders van *public mass shootings* vuurwapens gebruiken die ze al in hun bezit hebben of die ze relatief makkelijk in handen kunnen krijgen. De afgelopen jaren werden dergelijke dodelijke schietincidenten in Europa zowel uitgevoerd met vuurwapens die legaal voorhanden waren als met vuurwapens die de daders via hun connecties in het criminele milieu hebben verworven op de illegale vuurwapenmarkt. Met het oog op het zoveel mogelijk beperken van *public mass shootings* is er dus nood aan een omvattend beleid dat zowel oog heeft voor de controle van het legale vuurwapenbezit als voor het bestrijden van het illegaal vuurwapenbezit.

Reguleren van het legaal bezit van vuurwapens

De dramatische gevolgen van *public mass shootings* met legale vuurwapens onderstrepen het grote belang van een goed wetgevend kader en een goed werkend vergunningsstelsel voor particulier vuurwapenbezit. De afgelopen 25 jaar heeft de EU verschillende pogingen ondernomen om het juridisch kader voor legaal vuurwapenbezit en legale vuurwapenhandel te verbeteren en te harmoniseren. Met de introductie van de gemeenschappelijke markt en het leidelijk aan verdwijnen van de Europese binnengrenzen, nam de Europese Unie in 1991 vuurwapenrichtlijn 91/477 aan. Die vuurwapenrichtlijn legde de minimumvereisten vast voor alle EU-lidstaten inzake de legale aankoop en bezit van vuurwapens. De lidstaten bleven echter vrij om strengere regels te voorzien. De belangrijkste bepaling van de richtlijn is de indeling van de vuurwapens in vier categorieën met verschillende regels voor elke categorie van vuurwapens. Om te voldoen aan de bepalingen van het VN Vuurwapenprotocol van 2011 werd de EU Vuurwapenrichtlijn in 2008 aangepast. Een aantal belangrijke nieuwe bepalingen werden hierbij opgenomen zoals de vereiste van een “wettige reden” voor de verwerving en het bezit van een vuurwapen, de invoering van een maximale duur voor bepaalde vergunningen, de periodieke controle op de voorwaarden van bezit en de verplichte markering en registratie van alle vuurwapens die op de binnenlandse markt gebracht worden.⁹⁸ De vuurwapenrichtlijn van 1991 en de aanpassing ervan in 2008 zijn een belangrijke stimulans geweest richting harmonisering van de vuurwapenwetgeving in Europa.

In Europa is particulier wapenbezit geen recht, maar een voorrecht. Het basisprincipe van de Europese wapenwetgeving is dat, wegens de veiligheidsrisico's die verbonden zijn aan vuurwapenbezit, het legaal particulier bezit van vuurwapens beperkt wordt tot personen die een aanvaardbare reden hebben voor dit bezit, die kunnen aantonen dat ze verantwoordelijke wapenbezitters zijn en die hun wapens op een veilige manier opbergen. Het globaal gezien eerder beperkte aantal vuurwapendoden in Europa⁹⁹ suggereert dat het Europese juridisch kader voor legaal wapenbezit vrij goed functioneert. Het overgrote deel van de houders van vuurwapenvergunningen in Europa zijn verantwoordelijke en competente wapenbezitters, waardoor de veiligheidsrisico's beperkt worden. Wanneer de vuurwapenwetgeving en het bijbehorend vergunningsstelsel naar behoren werken, dan gebeurt dit echter meestal

onopgemerkt. Het zijn dramatische incidenten zoals dodelijke schietpartijen met vuurwapens die legaal voorhanden waren die de wapenwetgeving en het vergunningsbeleid in de *spotlight* plaatsen en aantonen waar verbetering in wetgeving en vergunningbeleid mogelijk is. De vijf *public mass shootings* met legale vuurwapens die we analyseerden in dit rapport zijn stuk voor stuk situaties waar iets tragisch mis is gelopen: informatie over psychologische problemen en antecedenten die niet bij de juiste persoon terechtkomen, een vader die een van zijn vuurwapens niet veilig in de wapenkast bewaart zoals reglementair voorzien, familieleden die zich bedreigd voelen maar te laat gehoor vinden bij de juiste personen, enzovoort. Verschillende van deze schietincidenten hebben dan ook aanleiding gegeven tot een evaluatie naar de wijze waarop de vergunningsprocedure gevolgd werd.

In de nasleep van *public mass shootings* in Europa zijn de bestaande mankementen in vuurwapenwetgeving en vergunningsprocedure vaak het voorwerp van maatschappelijk debat, maar het zijn dergelijke mankementen die ook dagelijks slachtoffers maken in Europa: een vrouw die het sportwapen van haar man ontvreemdt en er haar kind en zichzelf mee vermoordt, een man die na een zoveelste hoogoplopende ruzie zijn vuurwapen uit de kast haalt en zijn vrouw doodschiet, een uit de hand gelopen caféruzie waarbij één van de cafégangers thuis een jachtgeweer haalt en er de andere caféganger mee doodschiet. Dat zijn zaken die de internationale pers doorgaans niet halen, maar die wel de levens verwoesten van de betrokkenen en hun naasten. Uiteraard is het risico op een dodelijk schietincident nooit tot nul te herleiden en is het onmogelijk om alle veiligheidsrisico's uit te sluiten, maar dat neemt niet weg dat al het mogelijke moet worden gedaan om het systeem van legaal particulier wapenbezit te optimaliseren, zowel bij het ontwikkelen en bijschaven van wetgeving en procedures als bij de implementatie ervan.

De belangrijkste doelstelling daarvan is barrières op te werpen die het moeilijker maken voor mensen met verkeerde bedoelingen om wapens in handen te krijgen. Zo is het van groot belang om tijdens de vergunningsprocedure een goede controle uit te voeren op de criminele antecedenten en de mentale en fysieke geschiktheid van de aanvrager, maar ook van eerder vastgesteld agressief gedrag (ook waar de aanvrager niet voor werd veroordeeld) of eerder misbruik van wapens. Om er zoveel mogelijk voor te zorgen dat die personen deze controles niet kunnen omzeilen is het ook van belang om de mogelijkheden voor verkoop vanop afstand tot een minimum te beperken en wapenhandelaars erg goed te screenen voor ze een erkenning krijgen. Verder moeten vuurwapenbezitters kunnen aantonen dat ze verantwoordelijke wapenbezitters zijn die op een ernstige wijze met hun hobby bezig zijn, bijvoorbeeld door hun wapens volgens de vereiste veiligheidsvoorschriften op te bergen. Een degelijk vergunningsstelsel heeft echter niet enkel aandacht voor deze zaken tijdens de vergunningsprocedure, maar ook voor de verdere opvolging van het particulier wapenbezit na het afleveren van de vergunning. Een gedegen informatie-uitwisseling tussen de betrokken diensten is dus van groot belang, zowel tijdens de vergunningsprocedure als tijdens de opvolging ervan. Zo moeten de vergunningsvoorwaarden regelmatig gecontroleerd worden en moet onmiddellijk kunnen worden ingegrepen wanneer de wapenbezitter niet meer aan de voorwaarden voldoet om een vuurwapen te bezitten.

Bestrijden van het illegaal bezit van vuurwapens

Public mass shootings vinden niet enkel plaats met legale wapens, maar ook met vuurwapens die de daders op illegale wijze hebben verworven via hun criminele connecties. De twee terroristische schietincidenten in Parijs in 2015 tonen aan dat het voor terroristen met criminele connecties mogelijk is om aan volautomatische aanvalsgeweren te geraken op de illegale vuurwapenmarkt.

Dergelijke aanvalsgeweren zijn zeer aantrekkelijke geweldsinstrumenten voor terroristen aangezien ze het mogelijk maken om op korte termijn zeer veel mensen in het wilde weg neer te schieten en op deze manier terreur te zaaien. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat in Europa in toenemende mate vuurwapens worden gebruikt bij, voornamelijk religieus geïnspireerde, terreuraanslagen. Een verklaring voor deze toename wordt gezocht in een grotere diversificatie van de modus operandi van deze terroristen, het steeds moeilijker worden van het ongestoord verwerven van de ingrediënten nodig voor het maken van explosieven en een *contagion effect*, waarbij terroristen in Europa zich laten inspireren door succesvolle aanslagen buiten Europa zoals bijvoorbeeld de aanslagen in Mumbai in 2008.¹⁰⁰ Ook in verschillende andere terroristisch geïnspireerde schietincidenten (die niet werden opgenomen als *case study* in dit rapport) kunnen we het gebruik van volautomatische vuurwapens vaststellen, zoals bijvoorbeeld bij de schietincidenten in Toulouse en Montauban in maart 2012¹⁰¹ en in Kopenhagen in februari 2015.¹⁰² We mogen het gebruik van volautomatische geweren bij terroristisch geïnspireerde schietincidenten in Europa echter niet veralgemenen: bij de aanslag in Utøya in juli 2011 werd een semi-automatisch geweer gebruikt en bij het dodelijk schietincident op de luchthaven van Frankfurt in maart 2011 werd een semi-automatisch pistool gebruikt.¹⁰³

Onze analyses hebben aangetoond dat de illegale vuurwapens die gebruikt werden in recent *public mass shootings* op verschillende manieren geëkt zijn uit het legale circuit (bijvoorbeeld via diefstal, tijdens een oorlogssituatie of door het ombouwen van legaal verkochte gedeactiveerde wapens) en dat deze lekkage in verschillende Europese landen plaatsvindt. Hoewel de beschikbaarheid van volautomatische vuurwapens afkomstig uit de Balkan op de Europese illegale vuurwapenmarkt een wezenlijk en ernstig probleem zijn, zou het verkeerd zijn onze beleidsaandacht enkel op dit aspect van illegale vuurwapenverwerving te focussen.

De illegale vuurwapenmarkt kan je niet met wapenwetgeving alleen bestrijden, maar het is wel de eerste noodzakelijk stap in de bestrijding van illegaal wapenbezit. Zonder een vuurwapenwetgeving die duidelijk stelt wat strafbaar is, is de strijd tegen de illegale wapenhandel een hopeloze zaak. Uit onze analyses blijkt dat terroristen de afgelopen jaren ook gebruik hebben gemaakt van de achterpoortjes in het Europees vuurwapenstelsel om zich te bewapenen. Bovendien spelen verschillen in nationale vuurwapenwetgevingen in de kaart van mensen met slechte bedoelingen. Geharmoniseerde vuurwapenwetgevingen en een gedegen informatiewisseling tussen Europese landen zijn dan ook van groot belang. Om de illegale vuurwapenmarkt te bestrijden is een volgehouden en omvattende aanpak nodig die gebaseerd is op 3 pijlers: (1) een goede wapenwetgeving, (2) meer inzicht op het probleem door beter datamanagement en uitwisseling van gegevens, en (3) meer operationele slagkracht op het terrein en een doorgedreven Europese samenwerking.¹⁰⁴

In dit rapport hebben we getracht om op basis van een analyse van de verwerving van de gebruikte wapens bij dergelijke schietincidenten een aantal misverstanden op genuanceerde wijze uit de wereld te helpen en de lijnen aan te geven waarover dit politiek debat het best kan worden gevoerd. Uit eerder onderzoek blijkt dat we momenteel nog steeds te weinig weten over de precieze relatie tussen vuurwapenbezit, wapenwetgeving en vuurwapenmortaliteit in Europa. Kwantitatief onderzoek naar deze relatie is nauwelijks voorhanden en wordt bemoeilijkt door een gebrek aan basisdata nodig voor diepgravende en vergelijkende kwantitatieve analyses,¹⁰⁵ maar ook kwalitatief onderzoek is nauwelijks voor handen. Met dit explorierend onderzoek naar één aspect van vuurwapenmortaliteit (*public mass shootings*) hopen we een bijdrage te hebben geleverd om in de toekomst de relatie tussen vuurwapenbezit, wapenwetgeving en vuurwapenmortaliteit in Europa beter te begrijpen.

Eindnoten

- ¹ Duquet, N. & Van Alstein, M. (2015), *Firearms and Violent Deaths in Europe: An Exploratory Analysis of the Linkages Between Gun Ownership, Firearms Legislation and Violent Death*, Brussels: Flemish Peace Institute, http://www.flemishpeaceinstitute.eu/sites/vlaamsvredesinstituut.eu/files/wysiwyg/firearms_and_violent_deaths_in_europe_web.pdf
- ² Lankford, A. (2016), "Public Mass Shooters and Firearms: A Cross-National Study of 171 Countries", *Violence and Victims*, 31 (2), 187-199.
- ³ Zie bijvoorbeeld: European Commission, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Firearms and the internal security of the EU: protecting citizens and disrupting illegal trafficking*, COM(2013) 716 final, 21 oktober 2013, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52013D0716>
- ⁴ European Commission, *European Commission strengthens control of firearms across the EU*, Press release, 18 November 2015, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6110_nl.htm
- ⁵ Greene, O. & Marsh, N. (2012) (red.), *Small Arms, Crime and Conflict: Global Governance and the Threat of Armed Violence*, London & New York: Routledge, 81-83.
- ⁶ Duquet, N. & Van Alstein, M. (2015), *Firearms and Violent Deaths in Europe: An Exploratory Analysis of the Linkages Between Gun Ownership, Firearms Legislation and Violent Death*, Brussels: Flemish Peace Institute, 5-18, http://www.flemishpeaceinstitute.eu/sites/vlaamsvredesinstituut.eu/files/wysiwyg/firearms_and_violent_deaths_in_europe_web.pdf
- ⁷ Macedonia Opposition: Ethnic Terror Convictions 'Suspicious', *Balkan Insight*, 27 mei 2015, <http://www.balkaninsight.com/en/article/zaev-macedonia-monster-case-convicts-are-innocent>
- ⁸ Public mass shootings waarbij meer dan 20 dodelijke slachtoffers vallen komen nauwelijks voor. Voor een overzicht van de dodelijkste public mass shootings in de Verenigde Staten, zie bijvoorbeeld: <http://www.nbcnews.com/storyline/orlando-nightclub-massacre/florida-nightclub-massacre-deadliest-mass-shooting-u-s-history-n590476>
- ⁹ Bjelopera, J.P. et al (2013), *Public Mass Shootings in the United States: Selected Implications for Federal Public Health and Safety Policy*, Washington DC: Congressional Research Service, http://journalistsresource.org/wp-content/uploads/2013/03/MassShootings_CongResServ.pdf
- ¹⁰ Voor meer informatie over deze voor- en nadelen, zie: Huff-Corzine et al (2014), "Shooting for Accuracy: Comparing Data Sources on Mass Murder", *Homicide Studies*, 18 (1), 105-124.
- ¹¹ 113 Kugeln kalte Wut, *Der Spiegel*, 16 maart 2009, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-64628264.html>; Teenage Gunman Kills 15 at School in Germany, *The New York Times*, 11 maart 2009, <http://mobile.nytimes.com/2009/03/12/world/europe/12germany.html?referer=&r=1>
- ¹² 113 Kugeln kalte Wut, *Der Spiegel*, 16 maart 2009, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-64628264.html>
- ¹³ Father of Winnenden school shooter convicted for involuntary manslaughter, *DW*, 1 februari 2013, <http://www.dw.com/en/father-of-winnenden-school-shooter-convicted-for-involuntary-manslaughter/a-16568916>
- ¹⁴ "Sie haben Tim alles gekauft, wer wollte", *Der Spiegel*, 12 maart 2009, <http://www.spiegel.de/panorama/justiz/eltern-des-amokschuetzen-sie-haben-tim-alles-gekauft-was-er-wollte-a-613025.html>; 113 Kugeln kalte Wut, *Der Spiegel*, 16 maart 2009, <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-64628264.html>; Mit dieser Waffe lief Tim Kretschmer Amok, *Bild*, 23 juli 2009, <http://www.bild.de/news/2009/mit-ih-r-lief-tim-kretschmer-amok-7653378.bild.html>
- ¹⁵ Cumbria shootings: 12 dead as gunman goes on killing spree, *The Guardian*, 3 juni 2010, <http://www.theguardian.com/uk/2010/jun/02/cumbria-shootings-slaughter-countryside-derrick-bird>; Association of Chief Police Officers - Firearms & Explosives Licensing Working Group (2010), *A report (Part 1) concerning the grant of a firearm certificate and a shotgun certificate to Derrick Bird by Cumbria Constabulary and (Part 2) observations regarding potential changes to the system of granting such certificates and related provisions in law*, http://www.dorset.police.uk/pdf/Cumbria_Report_Part1.pdf; Cumbria shootings: Timeline of Derrick Bird's rampage, *BBC*, 25 maart 2011, <http://www.bbc.com/news/10259982>
- ¹⁶ Association of Chief Police Officers - Firearms & Explosives Licensing Working Group (2010), *A report (Part 1) concerning the grant of a firearm certificate and a shotgun certificate to Derrick Bird by Cumbria Constabulary and (Part 2) observations regarding potential changes to the system of granting such certificates and related provisions in law*, http://www.dorset.police.uk/pdf/Cumbria_Report_Part1.pdf
- ¹⁷ Association of Chief Police Officers - Firearms & Explosives Licensing Working Group (2010), *A report (Part 1) concerning the grant of a firearm certificate and a shotgun certificate to Derrick Bird by Cumbria Constabulary and (Part 2) observations regarding potential changes to the system of granting such certificates and related provisions in law*, http://www.dorset.police.uk/pdf/Cumbria_Report_Part1.pdf
- ¹⁸ Onderzoeksraad voor Veiligheid (2011), *Wapenbezit door sportsschutters: Onderzoek naar het stelsel ter beheersing van het legaal wapenbezit naar aanleiding van het schietincident in Alphen aan den Rijn op 9 april 2011*, Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, <http://www.onderzoeksraad.nl/nl/onderzoek/1008/onderzoek-naar-nederlandse-systeem-ter-beheersing-van-legaal-wapenbezit>; Zeven doden bij schietpartij Alphen aan den Rijn - Tristan van der V. had vijf wapenvergunningen, *NRC.nl*, 9 april 2011, <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/04/09/meerdere-doden-bij-schietpartij-alphen-aan-de-rijn>; Bloedbad Alphen van minuut tot minuut, *AD*, 11 juli 2011,

- <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/2622998/2011/07/11/Bloedbad-Alphen-van-minuut-tot-minuut.dhtml>
- ¹⁹ Dader schoot ruim honderd keer, *NOS*, 11 april 2011, <http://nos.nl/artikel/232306-dader-schoot-ruim-honderd-keer.html>
- ²⁰ Briefje over explosieven in auto schutter (update), *Leidsch Dagblad*, 9 april 2011, <http://archive.is/Xu38#selection-861.181-861.261>
- ²¹ Onderzoeksraad voor Veiligheid (2011), Wapenbezit door sportschutters: Onderzoek naar het stelsel ter beheersing van het legaal wapenbezit naar aanleiding van het schietincident in Alphen aan den Rijn op 9 april 2011, Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, <http://www.onderzoeksraad.nl/nl/onderzoek/1008/onderzoek-naar-nederlandse-systeem-ter-beheersing-van-legaal-wapenbezit>
- ²² Onderzoeksraad voor Veiligheid (2011), Wapenbezit door sportschutters: Onderzoek naar het stelsel ter beheersing van het legaal wapenbezit naar aanleiding van het schietincident in Alphen aan den Rijn op 9 april 2011, Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, <http://www.onderzoeksraad.nl/nl/onderzoek/1008/onderzoek-naar-nederlandse-systeem-ter-beheersing-van-legaal-wapenbezit>
- ²³ Onderzoeksraad voor Veiligheid (2011), Wapenbezit door sportschutters: Onderzoek naar het stelsel ter beheersing van het legaal wapenbezit naar aanleiding van het schietincident in Alphen aan den Rijn op 9 april 2011, Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, <http://www.onderzoeksraad.nl/nl/onderzoek/1008/onderzoek-naar-nederlandse-systeem-ter-beheersing-van-legaal-wapenbezit>
- ²⁴ Onderzoeksraad voor Veiligheid (2011), Wapenbezit door sportschutters: Onderzoek naar het stelsel ter beheersing van het legaal wapenbezit naar aanleiding van het schietincident in Alphen aan den Rijn op 9 april 2011, Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, <http://www.onderzoeksraad.nl/nl/onderzoek/1008/onderzoek-naar-nederlandse-systeem-ter-beheersing-van-legaal-wapenbezit>
- ²⁵ *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*, Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning, Norges offentlige utredninger, 13 augustus 2012, <https://www.regjeringen.no/contentassets/bb3dc76229c64735b4f6eb4dbfcbf8e8/no/pdfs/nou201220120014000dddpdfs.pdf>; Slik plasserte Breivik terrorbomben i regjeringskvartalet, *NRK*, 16 september 2011, <http://www.nrk.no/norge/se-overnakningsbildene-av-breivik-1.7796498>; Dette skjedde på MS «Thorbjørn», *Aftenposten*, 7 januari 2012, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Dette-skjedde-pa-MS-Thorbjorn-6736431.html>; Slik var Behring Breiviks bevegelser på Utøya, *Aftenposten*, 16 april 2012, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/22juli/Slik-var-Behring-Breiviks-bevegelser-pa-Utoya-6806375.html>; Timeline: How Norway's terror attacks unfolded, *BBC*, 17 april 2012, <http://www.bbc.com/news/world-europe-14260297>; Anders Behring Breivik Timeline: The Massacre, The Trial, The Sentence, *International Business Times*, 24 augustus 2012, <http://www.ibtimes.co.uk/breivik-timeline-massacre-trial-sentence-utoeya-oslo-377030>; Her parkerer terroristen bombe bilen, *NRK*, 26 november 2012, <http://www.nrk.no/dokumentar/her-parkerer-breivik-bombebil-1.8593408>
- ²⁶ Norwegian killer used computer wargames to plan attack, *Reuters*, 19 april 2012, <http://www.reuters.com/article/us-norway-breivik-computer-idUSBRE83I0OM20120419>
- ²⁷ *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*, Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning, Norges offentlige utredninger, 13 augustus 2012, <https://www.regjeringen.no/contentassets/bb3dc76229c64735b4f6eb4dbfcbf8e8/no/pdfs/nou201220120014000dddpdfs.pdf>, 397.
- ²⁸ Norwegian killer used computer wargames to plan attack, *Reuters*, 19 april 2012, <http://www.reuters.com/article/us-norway-breivik-computer-idUSBRE83I0OM20120419>
- ²⁹ *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*, Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning, Norges offentlige utredninger, 13 augustus 2012, <https://www.regjeringen.no/contentassets/bb3dc76229c64735b4f6eb4dbfcbf8e8/no/pdfs/nou201220120014000dddpdfs.pdf>
- ³⁰ Berwick, A., 2083: A European Declaration of Independence, <https://publicintelligence.net/anders-behring-breiviks-complete-manifesto-2083-a-european-declaration-of-independence/>, p1422
- ³¹ Berwick, A., 2083: A European Declaration of Independence, <https://publicintelligence.net/anders-behring-breiviks-complete-manifesto-2083-a-european-declaration-of-independence/>, p1423
- ³² Berwick, A., 2083: A European Declaration of Independence, <https://publicintelligence.net/anders-behring-breiviks-complete-manifesto-2083-a-european-declaration-of-independence/>, p1423
- ³³ Berwick, A., 2083: A European Declaration of Independence, <https://publicintelligence.net/anders-behring-breiviks-complete-manifesto-2083-a-european-declaration-of-independence/>, p1429
- ³⁴ *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*, Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning, Norges offentlige utredninger, 13 augustus 2012, <https://www.regjeringen.no/contentassets/bb3dc76229c64735b4f6eb4dbfcbf8e8/no/pdfs/nou201220120014000dddpdfs.pdf>, 345-350, 396-405.
- ³⁵ Le bilan passe à 6 morts et pourrait encore s'alourdir, *La Libre Belgique*, 14 december 2011, <http://www.lalibre.be/actu/belgique/le-bilan-passe-a-6-morts-et-pourrait-encore-s-alourdir-51b8e138e4b0de6db9c49931>; Met de minuut werd de chaos groter, *De Standaard*, 14 december 2011
- ³⁶ Amrani a tué une cinquième fois!, *La Dernière Heure*, 16 december 2011; Aanslag Luik eist nieuw slachtoffer: Laurent Kremer (20) overleden, *De Morgen*, 23 december 2011, <http://www.demorgen.be/binnenland/aanslag-luik-eist-nieuw-slachtoffer-laurent-kremer-20-overleden-b903ed8c/>
- ³⁷ Liège : 5 morts et 5 personnes dans un état critique, *Le Soir*, 14 december 2011, <http://www.lesoir.be/archives?url=/regions/liege/2011-12-14/liege-5-morts-et-5-personnes-dans-un-etat-critique-883658.php>

- ³⁸ Tuerie de Liège: l'auteur s'est bien suicidé (procureur du Roi), *Belga*, 14 december 2011; Dader pleegde wel degelijk zelfmoord, *De Morgen*, 15 december 2011.
- ³⁹ Tuerie à Liège: les faits, les photos et les vidéos, RTBF, 13 december 2011, https://www.rtf.be/info/regions/detail_liege-explosion-de-grenades-place-saint-lambert?id=7236523; Met de minuut werd de chaos groter, *De Standaard*, 14 december 2011; Le bilan passe à 6 morts et pourrait encore s'alourdir, *La Libre Belgique*, 14 december 2011, <http://www.lalibre.be/actu/belgique/le-bilan-passe-a-6-morts-et-pourrait-encore-s-alourdir-51b8e138e4b0de6db9c49931>; 'Er zijn geen fouten gemaakt', *De Tijd*, 17 december 2011.
- ⁴⁰ Tuerie à Liège: un corps découvert dans un hangar appartenant à Amrani, *Belga*, 14 december 2011, https://www.rtf.be/info/regions/detail_tuerie-a-liege-un-corps-decouvert-dans-un-hangar-appartenant-a-amrani?id=7240983; Pourquoi a-t-il tué Antonietta?, *La Dernière Heure*, 15 december 2011.
- ⁴¹ 'Er zijn geen fouten gemaakt', *De Tijd*, 17 december 2011.
- ⁴² Aanslag Luik: lichaam ontdekt in loods Amrani (procureur-generaal), *Belga*, 14 december 2011.
- ⁴³ Commission de la Justice, Annales, 28 février 2012, *Demande d'explications de M. Bart Laeremans à la ministre de la Justice sur «le rôle de Nordine Amrani dans le commerce des armes liégeois»* (no 5-1781), <http://www.senate.be/www/?Mlval=/publications/viewPubDoc&TID=83891145&LANG=fr>
- ⁴⁴ L'arme d'Amrani volée chez Kern, La Meuse, 14 januari 2012.
- ⁴⁵ Le parquet nuance les rumeurs, *La Libre Belgique*, 21 januari 2012, <http://www.lalibre.be/regions/liege/le-parquet-nuance-les-rumeurs-51b8e3f8e4b0de6db9c51dd8>
- ⁴⁶ Man zonder missie, *De Morgen*, 28 januari 2012.
- ⁴⁷ L'arme d'Amrani volée chez Kern, La Meuse, 14 januari 2012.
- ⁴⁸ IDF weapon used in Belgium terror attack?, *Ynet*, 20 augustus 2012, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4270886,00.html>
- ⁴⁹ Nordine Amrani a utilisé une arme israélienne, *Le Soir*, 22 augustus 2012, <http://archives.lesoir.be/nordine-amrani-a-utilise-une-arme-israelienne-t-20120822-022CD5.html>
- ⁵⁰ Ze kwamen uit het Oosten, *De Standaard*, 17 december 2011.
- ⁵¹ Tuerie à Liège: portrait du tueur, Nordine Amrani, *RTL*, 13 december 2011, <http://www.rtl.be/info/regions/liege/tuerie-a-liege-portrait-du-tueur-nordine-amrani-262521.aspx>; Nordine Amrani: wapenfreak met oorlogswapens en 2.800 cannabisplanten, 13 december 2011, <http://www.demorgen.be/binnenland/nordine-amrani-wapenfreak-met-oorlogswapens-en-2-800-cannabisplanten-bd367a93/>; Ze kwamen uit het Oosten, *De Standaard*, 17 december 2011.
- ⁵² Man zonder missie, *De Morgen*, 28 januari 2012.
- ⁵³ Commission de la Justice, Annales, 28 février 2012, *Demande d'explications de M. Bart Laeremans à la ministre de la Justice sur «le rôle de Nordine Amrani dans le commerce des armes liégeois»* (no 5-1781), <http://www.senate.be/www/?Mlval=/publications/viewPubDoc&TID=83891145&LANG=fr>
- ⁵⁴ Ze kwamen uit het Oosten, *De Standaard*, 17 december 2011.
- ⁵⁵ Aanslag Luik: wapenbezit Amrani niet bestraft door technisch probleem (procureur-generaal), *Belga*, 14 december 2011.
- ⁵⁶ 'Er zijn geen fouten gemaakt', *De Tijd*, 17 december 2011.
- ⁵⁷ Parket was tegen de vrijlating Amrani, *De Standaard*, 16 december 2011; Tweemaal negatief advies en toch kwam Amrani vrij, *Het Nieuwsblad*, 16 december 2011.
- ⁵⁸ As it happened: France sieges end, *BBC News*, 9 januari 2015, <http://www.bbc.com/news/live/world-europe-30722098>; Dammartin-en-Goële : "J'ai croisé un terroriste et je lui ai serré la main", *France Info*, 9 januari 2015, <http://www.franceinfo.fr/actu/faits-divers/article/dammartin-en-goele-628841>; Frenchman says he came face to face with Charlie Hebdo attacker: 'I shook his hand', *The Telegraph*, 9 januari 2015, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11335161/Frenchman-says-he-came-face-to-face-with-Charlie-Hebdo-attacker-I-shook-his-hand.html>
- ⁵⁹ Montrouge : l'homme qui s'est battu avec Coulibaly raconte pour la première fois, *Le Parisien*, 22 oktober 2015, <http://www.leparisien.fr/antony-92160/montrouge-l-homme-qui-a-desarme-amedy-coulibaly-raconte-pour-la-premiere-fois-22-10-2015-5210035.php>
- ⁶⁰ Ce que l'on sait de l'agression d'un joggeur à Fontenay-aux-Roses, *Le Monde*, 11 januari 2015, <http://www.lemonde.fr/societe/article/2015/01/11/ce-que-l-on-sait-de-l-agression-d-un-joggeur-a-fontenay-aux-roses-4553732-3224.html>; Klopjacht op nog zes terroristen, *Het Nieuwsblad*, 13 januari 2015; GSM getraceerd tot in IS-bolwerk, *Het Laatste Nieuws*, 13 januari 2015; Attentats de Paris: sept mis en examen, une enquête tentaculaire; *AFP*, 4 juli 2015; Attentats de janvier 2015: Coulibaly avait-il un complice? La victime de trois coups de feu a vu un autre homme (vidéo), *RTL*, 4 januari 2016, http://www.rtl.be/info/monde/international/attentats-de-janvier-2015-coulibaly-avait-il-un-complice-la-victime-de-trois-coups-de-feu-a-vu-un-autre-homme-video--783594.aspx?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+Rtlinfos-ALaUne+%28RTL.be+-+La+une+de+le%27actualite%3A9%29
- ⁶¹ *BBC News*, 9 januari 2015, <http://www.bbc.com/news/live/world-europe-30722098>
- ⁶² Attentats à Paris : le pistolet-mitrailleur de Coulibaly vient de Belgique
- ⁶³ Coulibaly aurait acheté des armes à un Carolo, *La Dernière Heure*, 14 januari 2015, <http://www.dhnet.be/actu/monde/coulibaly-aurait-achete-des-armes-a-un-carolo-54b589723570c2c48acc1704>; Le Carolo qui prétend avoir été en contact avec Coulibaly placé sous mandat d'arrêt, *La Dernière Heure*, 14 januari 2015, <http://www.dhnet.be/actu/faits/le-carolo-qui-pretend-avoir-ete-en-contact-avec-coulibaly-place-sous-mandat-d-arret-54b6993b35703897f833dce5>; Charlie Hebdo : le Carolo Metin Karasuklar nie avoir vendu des armes à Amédée Coulibaly, *La Nouvelle Gazette*, 19 januari 2015, <http://www.lanouvellegazette.be/1193308/article/2015-01-19/charlie-hebdo-le-carolo->

- [metin-karasular-nie-avoir-vendu-des-armes-a-amedy-coulib](#); Coulibaly est venu plusieurs fois à Charleroi!, *Nord Eclair*, 27 februari 2015 ; Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016.
- 64 Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016.
- 65 *L'encyclopédie illustrée des fusils*, Terres éditions, 159.
- 66 Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016.
- 67 Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016 ; The Path to Death : How EU Failures Helped Paris Terrorists Obtain Weapons, *Spiegel Online*, 24 Maart 2016, <http://www.spiegel.de/international/europe/following-the-path-of-the-paris-terror-weapons-a-1083461.html>
- 68 Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016 ; The Path to Death : How EU Failures Helped Paris Terrorists Obtain Weapons, *Spiegel Online*, 24 Maart 2016, <http://www.spiegel.de/international/europe/following-the-path-of-the-paris-terror-weapons-a-1083461.html>
- 69 Une arme de Coulibaly provenait de Marcinelle, *Le Soir*, 22 september 2015, <http://www.lesoir.be/996309/article/actualite/belgique/2015-09-22/une-arme-coulibaly-provenait-marcinelle>; Coulibaly kocht zijn wapen van een Belg, *De Standaard*, 23 september 2015, http://www.standaard.be/cnt/dmf20150922_01881948; Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016 ; The Path to Death : How EU Failures Helped Paris Terrorists Obtain Weapons, *Spiegel Online*, 24 Maart 2016, <http://www.spiegel.de/international/europe/following-the-path-of-the-paris-terror-weapons-a-1083461.html>
- 70 Une arme de Coulibaly provenait de Marcinelle, *Le Soir*, 22 september 2015, <http://www.lesoir.be/996309/article/actualite/belgique/2015-09-22/une-arme-coulibaly-provenait-marcinelle>; Qui est Claude Hermant, détenu pour trafic d'armes et soupçonné de liens avec l'arsenal d'Amédy Coulibaly, *Huffington Post*, 15 december 2015, http://www.huffingtonpost.fr/2015/12/15/claude-hermant-attentats-de-janvier-amedy-coulibaly-arsenal-traffic-armes-terrorisme-extreme-droite-identitaires_n_8810698.html; Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016 ; The Path to Death : How EU Failures Helped Paris Terrorists Obtain Weapons, *Spiegel Online*, 24 Maart 2016, <http://www.spiegel.de/international/europe/following-the-path-of-the-paris-terror-weapons-a-1083461.html>
- 71 Detenido en Málaga un hombre que vendió armas para atacar en París, *El País*, 13 april 2016, http://politica.elpais.com/politica/2016/04/13/actualidad/1460552473_054104.html; Detienen en Málaga al hombre que suministró armas al yihadista que secuestró un supermercado kosher en París, *ABC España*, 13 april 2016, http://www.abc.es/espana/abci-detienen-malaga-hombre-suministro-armas-yihadista-secuestro-supermercado-kosher-paris-201604131448_noticia.html; Un Français interpellé en Espagne pour trafic d'armes, *Le Monde*, 13 april 2016, http://www.lemonde.fr/police-justice/article/2016/04/13/l-espagne-arrete-un-francais-soupconne-d-avoir-fourni-des-armes-pour-les-attentats-de-janvier-2015_4901370_1653578.html; Spanish police arrest man suspected of arming Paris supermarket gunman, *Reuters*, 13 april 2016, <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-spain-arrest-idUSKCN0XA11D>; Affaire Hermant : un Nordiste arrêté en Espagne, soupçonné de trafic d'armes (VIDÉO), *La Voix du Nord*, 14 april 2016, <http://www.lavoixdunord.fr/france-monde/affaire-hermant-un-nordiste-arrete-en-espagne-ia0b0n3444844>
- 72 Do restauraci vzal střelec své legální zbraně, zjistila policie, *iDNES*, 25 februari 2015, http://zlin.idnes.cz/vrah-mel-v-restauraci-druzba-v-uherskem-brode-dve-zbrane-p21-/zlin-zpravy.aspx?c=A150225_131423_zlin-zpravy_ras; Low key commemorations as Czechs hope to have learnt lessons from shooting spree, *Radio Praha*, 24 februari 2016, <http://www.radio.cz/en/section/curraffrs/low-key-commemorations-as-czechs-hope-to-have-learnt-lessons-from-shooting-sprees>; Czech police cleared of serious faults over Uherský Brod shooting, *Radio Praha*, 31 maart 2015, <http://www.radio.cz/en/section/curraffrs/czech-police-cleared-of-serious-faults-over-uhersky-brod-shooting>
- 73 Policie odkryla podrobnosti strelby v Uherském Brodě, *Policegní Deník*, 25 februari 2015, <http://policejnidnenik.cz/policie-odkryla-podrobnosti-strelby-v-uherskem-brode/>; Czech police cleared of serious faults over Uherský shooting, *Radio Praha*, 31 maart 2015, <http://www.radio.cz/en/section/curraffrs/czech-police-cleared-of-serious-faults-over-uhersky-brod-shooting>
- 74 Low key commemorations as Czechs hope to have learnt lessons from shooting spree, *Radio Praha*, 24 februari 2016, <http://www.radio.cz/en/section/curraffrs/low-key-commemorations-as-czechs-hope-to-have-learnt-lessons-from-shooting-sprees>
- 75 PŘEHLEDNĚ: Útok v Uherském Brodě a zásah policie krok za krokem, *iDNES*, 25 februari 2015, http://zpravy.idnes.cz/chronologie-v-pripadu-strelby-z-uherskeho-brodu-fuu-domaci.aspx?c=A150225_104348_zlin-zpravy_cen; Czech police cleared of serious faults over Uherský Brod shooting, *Radio Praha*, 31 maart 2015, <http://www.radio.cz/en/section/curraffrs/czech-police-cleared-of-serious-faults-over-uhersky-brod-shooting>
- 76 Do restaurace vzal střelec své legální zbraně, zjistila policie, *iDNES*, 25 februari 2015, http://zlin.idnes.cz/vrah-mel-v-restauraci-druzba-v-uherskem-brode-dve-zbrane-p21-/zlin-zpravy.aspx?c=A150225_131423_zlin-zpravy_ras; Police complete primary investigation of crime scene in Uherský Brod, *Radio Praha*, 25 februari 2015, <http://www.radio.cz/en/section/news/police-complete-primary-investigation-of-crime-scene-in-uhersky-brod>; Střelci nedávno prodloužili zbrojní průkaz, rodina si to ale nepřála, *iDNES*, 26 februari 2015, http://zlin.idnes.cz/policiste-resili-se-strelcem-z-brodu-zbrojni-prukaz-f9j-/zlin-zpravy.aspx?c=A150226_151826_zlin-zpravy_ras
- 77 Střelci nedávno prodloužili zbrojní průkaz, rodina si to ale nepřála, *iDnes*, 26 februari 2015, http://zlin.idnes.cz/policiste-resili-se-strelcem-z-brodu-zbrojni-prukaz-f9j-/zlin-zpravy.aspx?c=A150226_151826_zlin-zpravy_ras; Family tried to block new gun license received just month before man kills eight, *Radio Praha*, 26 februari 2015, <http://www.radio.cz/en/section/news/family-tried-to-block-new-gun-license-received-just-month-before-man-kills-eight>
- 78 Une nébuleuse qui révèle ses secrets petit à petit, *Le Soir*, 19 maart 2016.
- 79 Attentats de Paris: Derrière les terroristes, un artificier sur le territoire français, *20 minutes*, 15 november 2015, <http://www.20minutes.fr/societe/1730955-20151115-attentats-paris-derriere-terroristes-artificier-territoire-francais>; A View of ISIS's Evolution in New Details of Paris Attacks, *The New York Times*, 19 maart 2016, http://www.nytimes.com/2016/03/20/world/europe/a-view-of-isis-evolution-in-new-details-of-paris-attacks.html?_r=0; Le TATP, l'explosif signature des attentats de l'Etat islamique, *Le Monde*, 24 maart 2016, http://www.lemonde.fr/europe/article/2016/03/24/le-tatp-l-explosif-artisanal-devenu-la-signature-des-attentats-suicides-de-l-etat-islamique_4889751_3214.html

- ⁸⁰ Timeline of Paris attacks according to public prosecutor, *Reuters*, 14 november 2015, <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-timeline-idUSKCN0T31BS20151114#h8KRqimXftutLeR3.97>; Paris Attacks: Suicide Bomber Was Blocked From Entering Stade de France, *The Wall Street Journal*, 15 november 2015, <http://www.wsj.com/articles/attacker-tried-to-enter-paris-stadium-but-was-turned-away-1447520571>
- ⁸¹ Timeline of Paris attacks according to public prosecutor, *Reuters*, 14 november 2015, <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-timeline-idUSKCN0T31BS20151114#h8KRqimXftutLeR3.97>; Abaaoud gefilmd in metro tijdens aanslagen Parijs, *HLN*, 9 januari 2016, <http://www.hln.be/hln/nl/960/Buitenland/article/detail/2579578/2016/01/09/Abaaoud-gefilmd-in-metro-tijdens-aanslagen-Parijs.dhtml>; Portrait de Chakib Akrouh, le kamikaze belge qui s'est fait exploser avec Abaaoud, *La Libre Belgique*, 15 januari 2015, <http://www.lalibre.be/actu/belgique/portrait-de-chakib-akrouh-le-kamikaze-belge-qui-s-est-fait-exploser-avec-abaaoud-56980e733570ed38951b442a>;
- ⁸² 'Scene of Carnage' Inside Sold-Out Paris Concert Hall, *The New York Times*, 13 november 2015, <http://www.nytimes.com/2015/11/14/world/europe/paris-attacks.html>; Timeline of Paris attacks according to public prosecutor, *Reuters*, 14 november 2015, <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-timeline-idUSKCN0T31BS20151114#h8KRqimXftutLeR3.97>; What happened at the Bataclan?, *BBC*, 9 december 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34827497>; A View of ISIS's Evolution in New Details of Paris Attacks, *The New York Times*, 19 maart 2016, http://www.nytimes.com/2016/03/20/world/europe/a-view-of-isis-evolution-in-new-details-of-paris-attacks.html?_r=0
- ⁸³ Paris attacks: How the Saint-Denis raid unfolded, *BBC*, 19 november 2015, <http://www.bbc.com/news/world-34867205>; Zo verliep de raid in Saint-Denis, *De Standaard*, 19 november 2015, http://www.standaard.be/cnt/dmf20151119_01978841; How the events of the St-Denis raid unfolded – a visual guide, *The Guardian*, 27 november 2015, <http://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2015/nov/18/st-denis-raid-what-we-know-so-far-paris-attacks>; Portrait de Chakib Akrouh, le kamikaze belge qui s'est fait exploser avec Abaaoud, *La Libre Belgique*, 15 januari 2015, <http://www.lalibre.be/actu/belgique/portrait-de-chakib-akrouh-le-kamikaze-belge-qui-s-est-fait-exploser-avec-abaaoud-56980e733570ed38951b442a>; Molenbeek: le domicile des parents du kamikaze de Saint-Denis perquisitionné, *Le Soir*, 15 januari 2016, <http://www.lesoir.be/1094427/article/actualite/regions/bruxelles/2016-01-15/molenbeek-domicile-des-parents-du-kamikaze-saint-denis-perquisitionne>; Attentats de Paris: Chakib Akrouh, un kamikaze "discret, presque introverti", *L'Express*, 16 januari 2016, http://www.lexpress.fr/actualite/societe/attentats-de-paris-chakib-akrouh-un-kamikaze-efface-presque-introverti_1753802.html
- ⁸⁴ "Abdeslam wilde zichzelf opblazen in voetbalstadion, maar bedacht zich", *HLN*, 19 maart 2016, <http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/2652106/2016/03/19/Abdeslam-wilde-zichzelf-opblazen-in-voetbalstadion-maar-bedacht-zich.dhtml>
- ⁸⁵ Attentats de Paris : le rôle de Salah Abdeslam se précise, *Le Point*, 23 december 2015, http://www.lepoint.fr/societe/attentats-de-paris-le-role-de-salah-abdeslam-se-precise-23-12-2015-2004813_23.php
- ⁸⁶ Politie doodt schutter in Vorst, mogelijk twee op de vlucht, *deredactie*, 15 maart 2016, <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/regio/brussel/1.2601812>
- ⁸⁷ Alle 32 dodelijke slachtoffers aanslagen Brussel geïdentificeerd, *Het Nieuwsblad*, 29 maart 2016, http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20160329_02208718
- ⁸⁸ Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016; The Path to Death : How EU Failures Helped Paris Terrorists Obtain Weapons, *Spiegel Online*, 24 Maart 2016, <http://www.spiegel.de/international/europe/following-the-path-of-the-paris-terror-weapons-a-1083461.html>
- ⁸⁹ Raid de Saint-Denis : le mystère des kalachnikovs disparues, *Liberation*, 26 november 2015, http://www.liberation.fr/desintox/2015/11/26/raid-de-saint-denis-le-mystere-des-kalachnikovs-disparues_1416252; Abaaoud était armé d'un FN Browning belge, *Le Soir*, 19 maart 2016.
- ⁹⁰ Some guns used in Paris attacks produced in ex-Yugoslavia's arsenal, *Reuters*, 28 november 2015, <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-serbia-idUSKBN0TH0A220151128#BJU5RQvSZ6ah7qTs.97>; Delray gun importer says it can't confirm whether one of its firearms was used in Paris terror attacks, *Sun Sentinel*, 11 december 2015, <http://www.sun-sentinel.com/local/palm-beach/delray-beach/fl-paris-guns-delray-link-20151211-story.html>; Correction: Serbia-Paris-Guns story, *Associated Press*, 18 december 2015, <http://bigstory.ap.org/article/7e2ed2eb74e1414084eb49c66a637366/apnewsbreak-dealer-gun-linked-paris-attack-came-thru-us>
- ⁹¹ Notre enquête: l'Este arme les terroristes de l'Ouest, *Le Soir*, 19 maart 2016; The Path to Death : How EU Failures Helped Paris Terrorists Obtain Weapons, *Spiegel Online*, 24 Maart 2016, <http://www.spiegel.de/international/europe/following-the-path-of-the-paris-terror-weapons-a-1083461.html>
- ⁹² Broers El Bakraoui: van zware gangsters tot zelfmoordterroristen, *De Morgen*, 23 maart 2016, <http://www.demorgen.be/binnenland/broers-el-bakraoui-van-zware-gangsters-tot-zelfmoordterroristen-b808eeb0/>; Het parcours van Ibrahim El Bakraoui, het Belang van Limburg, 25 maart 2016; 'Ja, er zijn blunders gemaakt', *De Morgen*, 26 maart 2016; 'Parijs was een waarschuwing, Brussel een herinnering', *De Standaard*, 14 april 2016.
- ⁹³ Follman, M., Aronsen, G. & Pan, D. (2016), *A Guide to Mass Shootings in America*, Mother Jones, <http://www.motherjones.com/politics/2012/07/mass-shootings-map>
- ⁹⁴ Follman, M., Aronsen, G. & Pan, D. (2016), *A Guide to Mass Shootings in America*, Mother Jones, <http://www.motherjones.com/politics/2012/07/mass-shootings-map>
- ⁹⁵ Alpers, Philip (2015), *Mass Gun Killings in Australia and New Zealand, 1987-2015*, Gunpolicy.org, <http://www.gunpolicy.org/documents/5902-aspers-australia-nz-mass-shootings-1987-2015>
- ⁹⁶ Alpers, Philip (2015), If lawful firearm owners cause most gun deaths, what can we do?, *The conversation*, 6 oktober 2015, <https://theconversation.com/if-lawful-firearm-owners-cause-most-gun-deaths-what-can-we-do-48567>

- ⁹⁷ Europol (2010), *Integrated EU approach against the illegal trafficking in heavy firearms*, OC-Scan policy brief for threat notice: 004-2010.
- ⁹⁸ Duquet, N. & Van Alstein, M. (2011), *Vuurwapens: Handel, bezit en gebruik*, Leuven/Den Haag: Acco.
- ⁹⁹ Duquet, N. & Van Alstein, M. (2015), *Firearms and Violent Deaths in Europe: An Exploratory Analysis of the Linkages Between Gun Ownership, Firearms Legislation and Violent Death*, Brussels: Flemish Peace Institute, http://www.flemishpeaceinstitute.eu/sites/vlaamsvredesinstituut.eu/files/wysiwyg/firearms_and_violent_deaths_in_europe_web.pdf
- ¹⁰⁰ Nesser, P. & Stenersen, A. (2014), The Modus Operandi of Jihadi Terrorists in Europe, *Perspectives on Terrorism*, 8 (6), <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/388/html>
- ¹⁰¹ Enquête sur l'arsenal hétéroclite de Merah, *Le Figaro*, 27 maart 2012, <http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2012/03/26/01016-20120326ARTFIG00698-enquete-sur-l-arsenal-heteroclite-de-merah.php>
- ¹⁰² Gerningsmanden skød med gevær som bruges i forsvaret, *DR*, 16 februari 2015, <http://www.dr.dk/nyheder/indland/geringsmanden-skoed-med-gevaer-som-bruges-i-forsvaret>; Politi: Forsvarets automatriffel brugt ved terror-angreb, *Ekstra Bladet*, 16 februari 2015, http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/politi-forsvarets-automat-riffel-brugt-ved-terror-angreb/5444821#eb_fullBody
- ¹⁰³ Prozessbeginn gegen Islamisten wegen tödlichen Anschlags auf US-Soldaten, *Der Tagesspiegel*, 31 augustus 2011, <http://www.tagesspiegel.de/politik/gestaendnis-unter-traenen-prozessbeginn-gegen-islamisten-wegen-toedlichen-anschlags-auf-us-soldaten/4561756.html>; Oberlandesgericht Frankfurt Am Main Verurteilt Sog. 'Flughafenattentäter' Arid U. Zu Lebenslänglicher Freiheitsstrafe Und Stellt Die Besondere Schwere Der Schuld Fest, 10 februari 2012, <http://www.adius-portal.de/12021935/23/Strafrecht/Oberlandesgericht-Frankfurt-am-Main-verurteilt-sog.-Flughafenattentaeter-Arid-U.-zu-lebenslaenglicher-freiheitsstrafe-und-stellt-die-besondere-schwere-der-schuld-fest.html>; Arid Uka, Frankfurt Airport Shooter, Sentenced To Life, *The World Post*, 10 februari 2012, http://www.huffingtonpost.com/2012/02/10/arid-uka-frankfurt-sentenced_n_1267770.html
- ¹⁰⁴ Duquet, N & Van Alstein, M. (2016), *Guns for sale: The Belgian illicit gun market in European perspective*, Brussels: Flemish Peace Institute, http://www.vlaamsvredesinstituut.eu/sites/vlaamsvredesinstituut.eu/files/files/htp/report_guns_for_sale_0.pdf
- ¹⁰⁵ Duquet, N. & Van Alstein, M. (2015), *Firearms and Violent Deaths in Europe: An Exploratory Analysis of the Linkages Between Gun Ownership, Firearms Legislation and Violent Death*, Brussels: Flemish Peace Institute, http://www.flemishpeaceinstitute.eu/sites/vlaamsvredesinstituut.eu/files/wysiwyg/firearms_and_violent_deaths_in_europe_web.pdf

COLOFON

Auteur:

Nils Duquet

Eindredactie:

Didier Verbruggen

Met dank aan:

Philip Alpers
Dagmar Brozova
Monique Bruinsma
Peter Burgess

Drukwerk:

Interne Drukkerij van het Vlaams Parlement

Verantwoordelijke uitgever:

Tomas Baum, Leuvenseweg 86 1000 Brussel

Brussel, 23 juni 2016

ISBN 9789078864813

Disclaimer

Hoewel door het Vlaams Vredesinstituut uiterste zorgvuldigheid werd betracht bij de redactie van dit document, kan het niet aansprakelijk worden geacht of gesteld voor mogelijke vergissingen of onvolledigheden. Tevens wordt geen enkele vorm van aansprakelijkheid aanvaard voor enig gebruik dat een lezer van dit document maakt.

Vlaams Vredesinstituut

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

tel. +32 2 552 45 91

vredesinstituut@vlaamsparlement.be

www.vlaamsvredesinstituut.eu

Het Vlaams Vredesinstituut werd bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek over vredesvraagstukken.